

Наше Слово

PIK LXVI № 6 (3313) ВАРШАВА, 7 ЛЮТОГО 2021 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Глава УГКЦ Святослав Шевчук, єпископ Аркадій Трохановський та митрополит Євген Попович

Історична хвилина в ольштинському соборі

22 січня 2021 року в столиці Вармії і Мазур – Ольштині – відбувся чин архієрейського найменування нового єпископа Греко-католицької церкви у Польщі Аркадія Трохановського, а наступного дня – єпископська хіротонія. На початку чину пролунали два декрети глави Української греко-католицької церкви Святослава: Декрет проголошення отця д-ра Аркадія Трохановського єпископом і Декрет про призначення його першим єпархіальним єпископом новоутвореної Ольштинсько-Гданської єпархії УГКЦ. Опісля новопризначений владика Аркадій проголосив визнання віри та, поклавши руку на Євангеліє, склав присягу на вірність папі римському Франциску, главі УГКЦ блаженнішому Святославу та їхнім наступникам.

Згадані дати — знакові, вже історичні, як і 25 листопада минулого року, коли папа римський Франциск благословив і видав буллу на запит Синоду єпископів УГКЦ із благословенням постанови про створення Ольштинсько-Гданської єпархії греко-католицької церкви у Польщі, яку самі віряни називають Українською греко-католицькою церквою (офіційно прикметника «українська» у назві немає). Таким чином архієреєм цієї єпархії від 23 січня 2021 року є преосвящений владика Аркадій Трохановський, який ще донедавна був греко-католицьким парохом у Валчі.

Чин найменування у катедральному соборі новоутвореної єпархії провів глава Української греко-католицької церкви Святослав Шевчук спільно з владикою Євгеном Поповичем, архієпископом і митрополитом перемисько-варшавським, та владикою Григорієм Комаром — єпископом-помічником Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ. Участь взяли також ієрархи та духовники інших віросповідань і церков, зокрема римо-католицької. Присутні були митрополит вармінсько-мазурський, архієпископ Юзеф Гужинський, консул Лев Захарчишин, делегації воєводського самоврядування з маршалком Марком Бжезіном і віцемаршалком Миро-

ном Сичем, ольштинським воєводою Артуром Хоєцьким, мером Ольштина Пйотром Гжимовічем та інші. Листи від президента Польщі Анджея Дуди і маршалки Сейму Ельжбети Вітек зачитали їхні представники. Список запрошених виявився досить скромним, оскільки пандемія не дозволила запросити до собору всіх охочих.

Історія створення єпархії від 1947 року

Під час проповіді, яка, як і вся врочистість, трансливалася наживо, блаженніший Святослав відзначив, що шлях до створення Ольштинсько-Гданської єпархії був складним для переселенців і

вигнанців, сповнений, попри комуністичні репресії, важкою працею задля організації тут, на цих землях, українського духовного і культурного життя.

— У цей день вшанування пратулинських мучеників ми переживаємо тут, в Ольштині, особливу історичну хвилину. Сьогодні ми стали свідками потрійної радості греко-католицької церкви у Польщі, яка є радістю всієї помісної УГКЦ як на рідних землях, так і по всій земній кулі, — сказав блаженніший. — Ми є учасниками єпископської хіротонії преосвященного владика Аркадія та введення на престол ольштинсько-гданських єпископів першого в історії правлячого архієрея.

Відповідь на «спроби підсумку» Ігоря Ісаєва

ІГОР ГОРКІВ,
член
Головної управи
Об'єднання
українців
у Польщі,
Перемишль

Довгий час на сторінках «Нашого слова» друкувалися матеріали, які були підсумуванням останньої каденції керівництва Об'єднання українців у Польщі, але також — поглядом на 30 років діяльності найбільшої української меншинної організації у Польщі. Ці думки дуже важливі. Хоча може скластися враження, що найчастіше ми читали про те, чого не було зроблено, ніби організації не було чим похвалитися. А такі моменти є, і їх чимало. Як хтось колись сказав: у наших широтах люблять торгуватися, кому гірше: скажеш, що у тебе болить голова, то у відповідь від співрозмовника почувеш, що це не так страшно, бо у нього, крім голови, болить ще й коліно. Образ організації, який складається лише з того, чого не вдалося зробити, на щастя, не відповідає дійсності.

З іншого боку — важливо, що члени ОУП бачать недоліки, проблеми (хоча я особисто говорив би про виклики) — це свідчення зрілості. Помилки не припускається тільки той, хто нічого не робить. ОУП втілює насправді дуже багато проєктів та ідей. І немає іншої можливості — помилки будуть, бо всі ми люди, а не алгоритми. Не дивуюся, що молодь не надто хоче приєднуватися до організації, коли чує тільки про «проблеми», «скрутне становище», «кризи». Вибачте, але ніхто не буде йти туди, звідки отримує виключно негативні сигнали. Тому краще говорити про виклики — це змінює не тільки образ ОУП, але й наш підхід. Краще долати їх, аніж кризи, «обнулення» у скрутній до того ж ситуації. Очевидно, у кожного своя перспектива.

Не можу не відреагувати на опубліковану в тижневику статтю «Ми не мріємо, тому не маємо стратегії. Спроба підсумку програмної дискусії Об'єднання українців у Польщі» авторства Ігоря Ісаєва, де в одному матеріалі підібрані відповідним чином вислови членів ОУП, які створюють специфічний образ організації. Цей текст, попри заголовок, не є синтезом думок діячів організації: їхні критичні слова переплітаються з мріями автора. На мою думку, це — маніпуляція, на основі якої йому легше писати про своє бачення і повторювати стереотипи, називаючи це «спробою підсумку». У розмові зі мною («НС» № 45 від 11 серпня 2020 року) Павло Лоза питає, чому половина членів громадських організацій залишила їх. Ісаєв перекрутив це, пишучи, що молодь невідомо чому відмовляється від ОУП. Відхід членів товариств і відсутність нових молодших учасників — це різні перспективи, але Ісаєв перемішав їх для обгрунтування своєї тези моїми словами (хоча, може, цікавіше було би навести дані з «Нашого Слова» про те, що у 2018 році під час звітно-виборчих зборів гуртка ОУП у Перемишлі до Об'єднання «вступили 10 нових членів, з яких 8 — 17-33 років» («НС» № 26 від 1 липня 2018 року).

Маніпуляцією я вважаю слова «У Перемишлі завдяки двосторонній спів-

раці Ігоря Горківа, Касі Комар-Мацинської з Анною Домбровською задля виховання лідерів змін уже за кілька років ми бачимо відчутний результат», і вони вимагають спростування. Коротко: 2011 року ОУП стало власником Народного дому, що відкрило нові можливості — у планах було, що будинок має стати також місцем діалогу і зустрічі з сусідами. Напад на пикулицьку процесію 2016 року завадив реалізації цього задуму, потрібно було скоригувати плани й дії. У цьому допомогла і надалі нас підтримує Анна Домбровська, з якою ми почали працювати восени 2016 року. Ця співпраця (ініціював її голова ОУП Петро Тима) завжди відбувалася на лінії Домбровська-ОУП у Перемишлі, а не зосереджувалася на Ігореві Горківі чи Касі Комар-Мацинській, яка сама живе у Перемишлі з кінця 2017 року. На це співробітництво дало згоду тодішнє керівництво відділу ОУП у Перемишлі, його реалізувала низка людей, а не дві особи.

Конфлікт VS згода

«Ідентичність більшою мірою формують конфлікти та дилеми, а не згода», пише Ігор Ісаєв, хоча складно пригадати, чи лідери ОУП говорили про це під час дискусії про організацію. Це для мене — далека перспектива, мені важко бути її прихильником. Достатньо подивитися, як суспільство у Польщі виснажене політичною боротьбою. На мою думку, слід шукати згоди і творити її, а не «інвестувати» у конфлікти. На такий крок ми пішли у Перемишлі, ініціюючи створення групи «Спільно на 100», яка, попри місцевий конфліктний досвід, вирішила будувати ідентичність на основі згоди. Звісно, набагато легше створювати суперечки — одразу видно ефекти, є «медійний шум». Вони є простими; порозуміння вимагає більше часу і зусиль, для цього треба слухати іншу людину. Воно означає мислення у категорії «win-win», яка передбачає, що здобути перемогу можуть обидві сторони. Згодою медіа не захоплюються. Але я бачу нашу ідентичність і розвиток саме у ній, а не в конфліктах чи інтернет-бійках. Кожному своє, звісно.

Тип лідерства

У тексті Ісаєва я помічаю традиційну прив'язку до особи лідера (це видно також у викривленні інформації про співпрацю відділу ОУП у Перемишлі з Анною Домбровською). Це, мабуть, впливає з того, що у минулому в нас були лідери, які вміли повести за собою людей, мали потужне знання, були меценатами. На мою думку, сьогодні цю функцію виконує громадянське суспільство. Керівники структур не мусять знати все та бути візіонерами. Для мене синонім терміну «лідер» у наш час — слово «слухати». Силою керівників є команда — тобто люди довкола них, яких вони слухають. І це — великий шанс для ОУП, яке складається з багатьох конкретних активістів. Іншими словами, не буде міфічного спасителя, який прийде і вирішить всі наші кризи і проблеми. На мою думку, це буде команда, яка долатиме виклики. Повірте, ми насправді маємо добру спільноту нашої організації та шанси її розширювати.

Яка популярність нам потрібна

«Тебе немає онлайн — отже, тебе не існує», наводить один із принципів теперішнього світу Ігор Ісаєв. Це правдиве і слушне зауваження: якщо ми хочемо, щоб нас бачили, то треба більше і якісніше комунікувати про себе. Спо-

діваюся, що нова сучасна сторінка ОУП з новим логотипом, а також розмова про наші медіа та комунікації принесе результати, можливо, і пов'язані з рекламою. Хоча я з розумінням ставлюся до медійної стриманості і переконаний, що не все йде на продаж, не будь-яка діяльність мусить бути скерована до рекламодавця (але розвитку цього напрямку добре було би присвятити більше енергії). Варто згадати слова Зузани Радзінської-Блюш, кандидати на посаду Уповноваженого з прав людини (Rzecznika Praw Obywatelskich): «правда про Польщу і людей знаходиться поза твіттером». Аналогічно: правда про ОУП, тобто про людей, великою мірою перебуває поза фейсбуком.

Однак перед фразою про онлайн-присутність Ігор Ісаєв пише: «Обсяги усіх разом узятих проєктів ОУП у всесвітній мережі — менші, ніж одного мого приватного блогу». Можна привітати автора з такими результатами. Але, чесно кажучи, з певних причин вони мені не імпонують. І тут повертаємося до питання згоди. Приміром, фонд «Кшизова для європейського порозуміння» — це потужна установа, яка працює у сфері діалогу та порозуміння. Кожного року її осередок відвідують тисячі людей з усієї Європи. Але їхня сторінка у фейсбуці має мізерну, як на такі обсяги діяльності, популярність. Вони будують свій наратив на згоді, не вдаються до контрверсійних, суперечливих підходів — це дуже відповідально. Трохи жартома скажу: бути як «Кшизова» означає багато. Якщо серйозно, то особисто я не хотів би зарекомендувати на «хайпі» (з англійської хуре — агресивна, часто побудована на емоціях реклама, метою якої буває здобуття популярності) — а саме так я сприймаю медійну діяльність Ігоря Ісаєва, чия сторінка має «більші обсяги, ніж усі проєкти ОУП». Достатньо передивитися його блог у фейсбуці і побачити, скільки там негативних реакцій, на мою думку, інколи спровокованих автором. Думаю, що для Об'єднання не є визначальним визнання, пов'язане з невеликою дозою негативу. Здобуваючи «лайки» у такий спосіб, ми втратимо дещо значно цінніше — бо не можна водночас «хайпувати», беручи участь в інтернет-сутичках (які додають популярності) і займатися діалогом. Від цього страждає достовірність, яка разом із послідовністю є дуже важливою для діалогу.

Спільне надбання

Не можу погодитися зі своєрідною спробою протиставлення окремих структур ОУП: Перемишль щось зробив, а хтось — ні. Є речі у Гданську, Кошаліні, Щеціні, Ельблонзі й інших регіонах, які не зробив Перемишль. Ми є однією організацією, потенціал якої будують усі частини. Це — спільне надбання. Кожне, хто хоч трохи знає про те, як функціонує Об'єднання, усвідомлює, що відділи працюють в різних умовах. Те, що можливо в Перемишлі, найчастіше не можна просто перенести до Гданська — і навпаки. Перемишль не буде Кошаліном, а Кошалінь — Ельблонгом. Деякі речі можна адаптувати до місцевих умов, але помилкою буде переносити 1:1 діяльність Перемишля на інші відділи, нічого з цього не вийде — хоча для деякого може гарно звучати.

Необмежені мрії

Колись у підсумках Лемківської вагтри у Ждині один журналіст запропонував організаторам побудувати невеликий ресторан подаль від великого на-

мету, щоб поціновувачі спокою могли там провести час. Ідея, може, й гарна, але з категорії фантастичних. Так само, як і деякі мрії Ісаєва щодо ОУП, до яких можна докинути «500 тисяч плюс» щорічно для кожного відділу, «50 тисяч плюс» для кожного гуртка і вертоліт для голови організації. Папір приймає все. Краще думати про те, що можливо у короткій і довгій перспективі, щоб ми не залишилися організацією нереалізованих мрій (або популістів?).

Мігранти — стереотип

Неодноразово у «Нашому слові» писали про те, що у взаєминах між меншиною та мігрантами заважають стереотипи й узагальнення — а саме цього, на мою думку, припустився Ігор Ісаєв, пишучи, що наша громада «щораз частіше відштовхується від українців з України». І це вийшло в тижневику, головною редакторкою якого є українка з України, частина редакції — це також люди звідти. А сам Ісаєв як український громадянин був редактором ОУП-івського порталу prostir.pl (який стартував як «Простір», а чим це закінчилось — то вже інше питання), і на співпраці, серед іншого, з Об'єднанням збудував свою популярність. Відділ ОУП (тобто організації-видавця «Нашого слова») у Кошаліні створює центр мігрантів; у різних частинах Польщі місцеві представники громади долучаються до підтримки українських громадян, які опинилися без роботи; у меншинних школах навчаються учні з України. Об'єднання має гарну історію співпраці з фондом «Наш вибір», наш моніторинг медіа стосувався також іммігрантів. Можна згадати і про заяви до прокуратури, пов'язані з мовою ненависті, — зокрема проти журналістів Куби Воевудзького і Міхала Фігурського за образу українців з України. Варто подивитися, як виглядає інтернет-сторінка «Нашого слова» і як там розставлені акценти. Якщо ще додати діяльність Української греко-католицької церкви зі створення нових душпастирських осередків саме для мігрантів з України... Водночас ми усвідомлюємо, що треба робити більше (бажано і додати тижню кілька днів, а добу зробити довшою), але важко знайти у наших діях ось це «щораз частіше відштовхування від українців з України». Ці слова, так само, як і фраза про те, що чимало з нас, українців із Польщі, не може «допустити українців з України до сакрум власної ідентичності: акції Вісла», до «нас мало не бути», до ото-тоження з «рідними землями», є для мене звичайним узагальненням, повторенням і підсиленням стереотипу, що не слугує нічому доброму. У той же час представники меншини, які займаються згаданою діяльністю, не роблячи з неї медіашоу, чують, що вони щораз частіше «відштовхуються від громадян України у Польщі» — це елементарний брак поваги і розуміння громадської (!) роботи багатьох людей.

Не розумію, чому як підсумок чи «спробу підсумку» довгої дискусії про ОУП редакція запропонувала читачам матеріал, який має з цим небагато спільного. Текст був надрукований у рубриці «Погляди», яка передбачає різні формати, навіть фейлетони — але чи варто саме так «пробувати» підбивати підсумки громадської роботи сотень людей? Це — принаймні для мене — важливе питання. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

З'явилося відео з акції
«Свята без тата-2021»

26 січня на ютуб-каналі та фейсбук-сторінці «Свята без тата» організатори благодійної акції виклали відео «Święta bez taty 2021/Свята без тата-2021». Там можна побачити працю волонтерів, які доставляли подарунки дітям, батьки яких загинули або отримали поранення у війні на Сході України. У кінці ролика доданий список усіх, хто цього року отримав гостинці, перелік людей та інституцій, які долучилися до збору коштів і підготовки подарунків.

Нагадаємо, що цьогорічна акція «Свята без тата» відбулася всьоме та пройшла онлайн. Організаторам вдалося зібрати 167 500 тисяч злотих — це абсолютний рекорд за всі попередні роки. В Україні різдвяні подарунки отримали 3650 дітей.

Відзначення Дня Соборності України
у Польщі

Фото з фейсбук-сторінки
Генерального консульства України у Любліні

22 січня у кількох містах Польщі українські дипломати та місцеві жителі вшанували 102-гу річницю проголошення Акту злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки.

У Кракові співробітники Генерального консульства та місцева громада взяли участь у богослужінні. Молитву біля кургану «Померлих та інтернованих воїнів УГА та УНР (1918-1920 років) у таборі №1 „Домб’є”» на Раковицькому цвинтарі відслужив місцевий греко-католицький парох отець Петро Павлище.

З промовою до учасників заходу звернувся генеральний консул В'ячеслав Войнаровський. Опісля працівники дипмісії разом з представниками громади поклали квіти до меморіалу та запалили синьо-жовті лампадки. Захід завершився спільним виконанням гімну України.

У Любліні відзначення відбулися на православному кладовищі біля пам'ятника і могил воїнів Армії УНР (на фото). Захід організувало Українське товариство у Любліні (УТ). Через епідемічну ситуацію він пройшов у дуже вузькому колі, лише за участі офіційних делегацій. Серед них були генеральний консул Василь Павлюк та працівники консульства, заступник маршалка Люблінського воеводства Збігнев Войцеховський, заступник директора Офісу люблінського воеводи Вальдемар Подсядли, командир Литовсько-польсько-української міжнародної бригади, полковник Дмитро Братішко з офіцерами, представник Фонду незалежності Ян Федірко та керівництво УТ: його голова Григорій Купріянович, секретар Андрій Савенець та відповідальний за фінанси Микола Рошенко. Усі вони поклали вінки, квіти та запалили лампадки біля могили. Богослужіння очолював отець Даміан Швець із православної парафії св. Петра (Могили) в Любліні. До присутніх звернулися Василь Павлюк та Григорій Купріянович, який підкреслив, що минулого року вдалося відновити частину люблінських могил петлюрівців, що стало можливим завдяки великій активності й жертвам багатьох людей.

Урочистості з нагоди Дня Соборності України відбулися також у Перемишлі й Ланцуті. Квіти та лампадки до могил петлюрівців там поклав почесний консул Олександр Бачик. Натомість у Холмі в такій акції взяв участь почесний консул Станіслав Адам'як.

Новорічна зустріч президентської пари
з представниками церков та нацменшин

21 січня відбулася онлайн-зустріч президента Анджея Дуди та його дружини Агати Корнгаузер-Дуди з представниками церков, релігійних об'єднань, національних і етнічних меншин.

«Це — зустріч спільноти віруючих людей різних національностей у Республіці Польща. Уже вшосте ми разом, хоча цього року — у дуже складний час, зокрема й для вірян та пасторів, які їх підтримують. Однак такі заходи будують громаду, щоби пережити ці дні разом», — сказав президент.

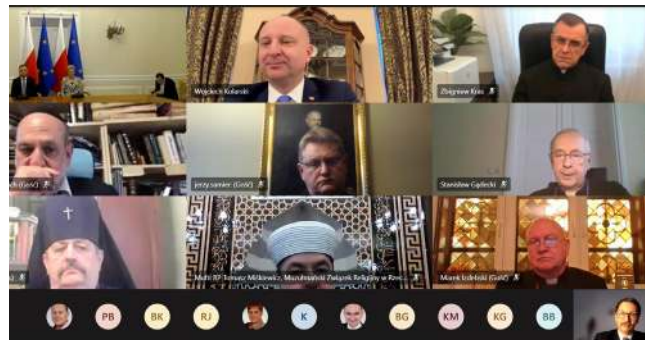
На сайті глави держави повідомляють, що у зустрічі взяли участь ієрархи римо-католицької церкви (зокрема й візантійсько-української), представники єврейської та мусульманської громад, ієрархи церков, об'єднаних при Польській екуменічній раді, польових душпастирських військових служб. А ще — члени Церкви п'ятидесятників, Церкви адвентистів сьомого дня та Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин.

Співголова комісії нацменшин Григорій Купріянович виступив від імені всіх громад: подякував президентові та його дружині за традицію новорічних зустрічей і наголосив, що пандемія вплинула на життя національних та етнічних меншин, які кожного дня «мусять докладати особливих зусиль для збереження своєї ідентичності, культури, мови та традицій». Українець зазначив, що чимало громад побудували нову модель функціонування у цих реаліях. Однак у багатьох сферах життя меншин пандемічна ситуація призвела до серйозної кризи.

«Це стосується, зокрема, людей похилого віку, для яких важливі класичні заходи за їхніми власними традиціями, а також дітей та підлітків, які в умовах пандемії позбавлені безпосереднього контакту зі своїми однолітками, отже — можливості знайомств та виховання у рідній традиції стали для них обмеженими», — пояснив Григорій Купріянович.

Співголова комісії заявив, що пандемія також виявила слабкі місця нинішньої системи культурного життя меншин, які не мають власних класичних установ та функціонують лише на основі грантів. Він підкреслив, що це дуже «делікатна екосистема», яку буде важко відновити.

«Ми сподіваємося незабаром розпочати реформу культурної діяльності меншин, щоби зробити її стабільною та інституційною. Очікуємо ще більшої підтримки наших зусиль щодо збереження ідентичності не лише тому, що це наш особистий скрб, а й тому, що вона збагачує культуру всієї Польщі».

Скріншот з відео

Історик згадав також про перепис населення 2021 року, який важливий для всього суспільства, але саме для меншин його результати можуть мати ключове значення, бо від цього залежатимуть деякі їхні права.

«Переписи — це своєрідний лакмусовий папірець, який показує, як почувуються громади у державі. Ми сподіваємося, що цьогорічний захід, під час якого людей запитуватимуть також про національну чи етнічну ідентичність, рідну мову та релігію, стане нашим спільним святом, коли всі заявлять про себе без страху. Це буде прекрасним свідченням того, що у Польщі є місце для різноманітних традицій», — заявив Григорій Купріянович.

Українець додав, що дуже важливим у контексті перепису буде голос найвищих представників держави, які могли би звернутися до меншин і заохотити їх відкрито та без побоювань говорити про свою національну чи етнічну ідентичність.

Насамкінець співголова комісії від імені всіх меншин побажав президентові, його дружині та всім учасникам зустрічі здоров'я, а також — щоби непрості ситуація, у якій опинився весь світ, зробила людей більш емпатичними та відкритими до інших.

Президент Польщі висловив
Володимирові Зеленському співчуття
з приводу трагедії у Харкові

Президент Польщі Анджея Дуда звернувся до свого українського колеги Володимира Зеленського у зв'язку з трагічними подіями у Харкові.

«З великим сумом я дізнався про пожежу у будинку для людей похилого віку. Від імені польського народу та від себе особисто прагну висловити співчуття родинам загиблих та всім, хто постраждав внаслідок цієї трагедії. У ці важкі хвилини єднаємося з ними у смутку і молитві. У цей болісний час думками ми разом з українським народом», — ідеться у листі польського президента.

Нагадаємо, що пожежа сталася вдень 21 січня у приватному будинку для літніх людей. Як повідомили в уряді України, там проживали 33 особи похилого віку, 15 із них загинули на місці, ще один постраждалий згодом помер у лікарні.

Директорка української школи
в Бартошицях Любомира Тхір:
«Школярі зможуть віртуально
подорожувати Україною»

Після довгої перерви на дистанційне навчання та зимові канікули наймолодші учні польських шкіл 18 січня повернулися за парти. Серед них — вихованці шкіл із українською мовою навчання.

Радість і задоволення дітей важко було не помітити. Школярі скупили за школою, у якій, як вони казали, цікаво вчитися, весело, є багато друзів і постійно відбувається щось захопливе.

На них чекала також несподіванка: нещодавно вийшов друком зошит вправ «Подорож Україною». На уроці української мови діти змогли вперше взяти його до рук — перегортали сторінки, читали новинки про культуру й історію України. Ще більше їх зацікавила сучасна новинка в зошиті — QR-коди (це графічний піксельний код, за яким можна отримати доступ до інформації з інтернету — відео, статей, зображень, сторінок у соцмережах, — яка доповнює дані з друкованого видання — *ред.*). Діти підбігали до вчителя, щоб він просканував код і показав їм, що за його допомогою можна побачити у мережі.

У класі можна було побачити щире захоплення, яке вмюють виразити лише діти. «Я ще не бачив такої книжки — а в ній мультики про козаків», «А я дуже люблю слухати „Щедрика”», «Це моя улюблена щедрівка», «А тут українські гроші», «А в цьому музеї я була, бо я з України», «А в мене така сорочка і бабуся також таку має», «А цей Напечко (один із героїв підручника — *ред.*) виглядає як учитель», — говорили діти. Протягом 45-хвилинного уроку вони встигли оглянути новий зошит, який містить 18 тем, пов'язаних з культурою, історією і географією України, і має допомагати вчителям проводити уроки та цікавіше представляти навчальні матеріали; розвивати ключові компетенції, пов'язані зі спілкуванням українською мовою, використанням цифрових технологій, культурною обізнаністю та самовираженням, а також соціальними навичками.

Використовуючи зошит вправ з українознавства, наші школярі зможуть віртуально подорожувати Україною та пізнавати її. Однак ми сподіваємося, що пандемія міне швидко, і діти зможуть посправжньому відвідати країну, про яку сьогодні із зацікавленням читають у Лесиній школі в Бартошицях.

Текст та фото — Любомира ТХІР

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ГРОМАДА

Миколай прийшов і до старшого покоління!

Нова різдвяна акція від Об'єднання українців у Польщі

Вони були здивовані і зворушені, дякували, а дехто навіть плакав. Ідеться про українських «сеньйорів» з Польщі, які у рамках акції «Миколай для старших людей» отримали подарунки.

Завдяки ініціативі Головної управи Об'єднання українців у Польщі, гостинцями обдаровано понад двісті осіб. У різних регіонах Польщі їх готували та розносили діячі місцевих ланок ОУП, подарунки були доставлені до і одразу після католицьких свят. «Миколай для старших людей» став першою акцією, де у такому масштабі підтримують старше покоління українців у Польщі.

— Вони були дуже вдячні за візит. Один 89-річний пан, якому я принесла подарунок, розказав мені віршик і повиншував, а аж сама розплакалась. Як небагато треба, щоб зробити приємно людині, — ділиться враженнями Рената Романко, діячка Об'єднання з Лемборка (Поморське воєводство).

До речі, найстаршому українцю у Лемборському повіті, який одержав святковий дарунок, — 101 рік.

— Перша реакція, коли я прийшла, — це здивування моїм візитом, опісля було зворушення. До кожного подарунку ми додали лист з побажаннями, які написали діти з місцевого пункту навчання української мови, — говорить Галина Гарасим, членкиня гуртка ОУП у Битові (Поморське воєводство).

Вартість кожного гостинця становила приблизно 100 злотих. Залежно від потреб людей, які мали його отримати, активісти Об'єднання пакували туди харчі, солодощі, продукти з довгим терміном придатності, косметичні товари.

— Ці люди колись приєднувалися до наших заходів, тож цією акцією ми насамперед показуємо, що пам'ятаємо про них, — наголошує представниця гуртка з Битова.

Українці з Битова вже мають досвід допомоги та співпраці з літніми особами. Саме битівський гурток шість років тому реалізував проєкт «Клуб літніх людей „Самопоміч“», що згуртував старше покоління українців Битівського повіту. Це була перша подібна ініціатива української громади в Польщі.

— Через пандемію та локдауни літні люди перестали ходити на наші заходи та до церкви, багато хто самоізолювався на кілька тижнів чи місяців, — каже

Фото з архіву школи

▲ Учениці 6-го класу української школи у Бартошицях Ксенія Тацин і Юлія Калічинська відвідали та вручили подарунки семи українським громадським діячам та педагогам з Бартошиць старшого віку. Допомагала їм директорка Любомира Тхір

Стефанія Лайкош, членкиня Головної управи ОУП, яка ініціювала акцію.

Як зазначає представниця організації, передусім акція була спрямована до самотніх осіб, які живуть одні, далеко від родин та дітей, або не мають дітей взагалі. Ці люди мають різний рівень життя, комусь

низької пенсії ледве вистачає на закупівлю основних продуктів.

— У кожного ситуація різна. Я була у жінки, яка має проблеми з оплатою за опалення. Вона тішилася, що хтось їй взагалі продукти приніс, і, здається, навіть трішки соромилася, — говорить Іванка Гнатюк-Казановська, яка очолює гурток ОУП у Пасленку (Вармінсько-Мазурське воєводство).

Усі, хто приєднався до акції, підкреслюють, що цінність акції «Миколай для старших людей» також у тому, що вона відбулася у передсвятковий час, коли все спрямоване до наймолодших. А ще одним завданням ініціативи стало навчання дітей з пунктів української мови реальному волонтерству.

— Загалом діяльність нашого гуртка зосереджується на дітях, а мало хто досі думав про літніх українців. Вважаю, що цю ініціативу треба продовжувати. Невідомо, чи будуть на це кошти, як було у 2020 році, але ми самі мусимо про них подбати, — вважає Рената Романко.

У Лемборку, а також в інших містах, активісти ОУП збирали адреси старших людей, бо хочуть повернутися до них з подібною акцією через рік. Слід додати, що МВСiA виділило для Об'єднання на реалізацію акції кошти, завдяки яким можна було підготувати 150 подарунків. Деякі гуртки, зокрема у Кошаліні чи Перемишлі, доклали свої гроші, тому вдалося обдарувати значно більше осіб, ніж передбачалося у проєкті.

— Гарно було б, якби ініціатива, завдяки якій ми підтримуємо наше старше покоління, стала традиційним елементом діяльності організації. Щоб можна було обдарувати їх навіть невеликим символічним подарунком. Думаю, це теж елемент, який може об'єднувати нашу громаду, — наголошує діячка Об'єднання з Лемборка.

Натомість Іванка Гнатюк-Казановська замислюється: а може, варто зробити щось подібне перед найближчими Великодніми святами?

— Той факт, що ці люди самотні, не означає, що вони мусять бути самі. Може, завдяки тому, що ми прийдемо до них раз чи другий, вони відкриються до інших форм допомоги, якими досі не користалися. А є ж багато фондів і товариств, які займаються виключно допомогою літнім людям. Варто про це подумати. Думаю, наше старше покоління найбільше вдячне за те, що ми про них пам'ятаємо, — вважає Іванка Гнатюк-Казановська. ■

Павло ЛОЗА

АНАЛІТИКА

Адміністративний суд Києва скасував нову редакцію українського правопису. Як це взагалі можливо?

За позовом учениці сьомого класу з Херсона Окружний адміністративний суд Києва (ОАСК) скасував нову редакцію українського правопису. Вона почала діяти півтора року тому, допускала варіативність історичних галицької і наддніпрянської норм. Але... яким чином адміністративний суд узагалі втрутився у це питання?

Ідеться про скасування ОАСК постанови уряду України № 437 «Питання українського правопису». Щоб ухвалити такий документ, у 2015 році Кабмін уповноважив опрацювати нову редакцію правил Національну правописну комісію, яка складалася з професійних і відомих філологів — зокрема, професора Олександра Пономаріва, відомого завдяки популярним порадам щодо вживання української мови («український Єжи Бральчик»).

Насправді обговорення нової редакції правопису тривало ще відколи учнем сьомого класу був я, років зо 20 тому. Університетські викладачі чи навіть звичайні вчителі української мови розуміли, що норми 1992 року є лише перехідними — на початку 90-х в Україну повернулися «репресовані» літера Г і кличний відмінок, а Бога чи Біблію дозволили писати з великої літери. Мова розвивалася, але одночасно і спотворювалася у ЗМІ та публічній дискусії. Від 2015 року науковці не лише впорядкували норми, якими послуговувалися в Україні та серед закордонних українців — вони також запропонували громадськості обговорити цей проєкт. Відгук був немалий: 600 звернень від наукових, неурядових структур та громадян.

Відтак 21 жовтня 2018 року президія Національної академії наук та колегія Міністерства освіти і науки ухвалили нову редакцію правопису, і лише пізніше її затвердив уряд.

Саме рішення Кабміну, а не «правописних» органів, відмінив суд. Захисником школярки був адвокат Дмитро Ільченко — який нову редакцію правопису називав «так званою» і хизувався тим, що оскаржив написання слів на кшталт «павза», «Атени», «проєкт» та «Марта» замість «Марфи».

Ось тільки це — дуже творчо осмислена інтерпретація. Рішення уряду суд скасував на тій підставі, що ці питання просто не належать до компетенцій Кабміну. Це досить легко оскаржити, бо дійсно, юридичним нонсенсом можна вважати втягнення уряду в питання правопису. У законі «Про забезпечення функціонування української мови як державної» ніде не вказано, що Кабмін яким-небудь чином впливає на правописні норми — лише підкреслюється, що він підтримує українську мову шляхом сприяння «застосуванню її відповідно до вимог українського правопису». Водночас у самому оскарженому рішенні вказано, що Кабмін погодився з пропозицією щодо схвалення правопису у новій редакції. Згідно з логікою, уряд взагалі не мусив приймати такої згоди — це продиктовано, найімовірніше, тим, що 1992 року Кабмін так само ухвалив подібне рішення щодо тодішньої версії правопису — зараз його треба було просто відмінити яким-небудь документом.

Але — рішення президії Академії наук та колегії МОН від 21 жовтня 2018 року ніхто не оскаржував і не відміняв. Отже, сам правопис чинний і надалі, а органи, що його опрацьовували, діяли у правовому і досить добре продуманому полі.

Звісно, за позовом до суду не стоїть тільки школярка — вона є родичкою того самого адвоката Дмитра Ільченка. Українські медіа вже написали про його зв'язки із супротивниками вбитої херсонської громадської активістки Каті Гандзюк та неформальні контакти його середовища з керівництвом ОАСК. Позов є типовим «вкідом», що нерідко використовують російські пропагандисти, аби сіяти сумніви у самій дієздатності України як держави. Попри те, що він жодним чином не впливає на функціонування правопису, його використовуватимуть у публічному просторі під соусом «відміни дії» нових правил (що, як ми встановили вище, є неправдою).

ОАСК славиться якраз такими позовами, мета яких — поставити під сумнів символи нової України: декомунізацію, рішення Українського інституту національної пам'яті тощо. Цей же суд днем раніше ухвалив резонансне рішення, яке заборонило Київській міській держадміністрації (КМДА) відзначати річницю днів народжень низки відомих людей — серед яких не тільки діячі Української повстанської армії, але й, зокрема, письменник Улас Самчук та політик Юрій Липа. Позов подав колишній радник експрезидента Януковича Андрій Портнов. Водночас рішення КМДА стосувалося лише відзначення ювілеїв у 2021 році, які раніше ухвалила Верховна Рада, користуючись думкою Українського інституту нацпам'яті.

Подібні справи показують, наскільки велика ідеологічна війна триває в Україні, як її відголоски використовуються в публічній дискусії, як підміняються в ній поняття. Ця історія також — про провал реформи судочинства в Україні, де — на відміну від Польщі — посткомуністичні судді насправді досі виносять вирoki. Й, окрім цього, — про якість реформ, про те, як намагатися організувати хаос і ним управляти. Хаос, де юридичний фольклор за мотивами вироку значить більше, ніж суть самого рішення. ■

Igor ICAEB

УКРАЇНА

Де опинилася Україна у перегонах за вакцинацію від коронавірусу?

У кінці січня мер Києва Віталій Кличко на своїй фейсбук-сторінці заявив, що столична влада веде переговори з кількома європейськими та американськими компаніями щодо закупівлі вакцини від коронавірусу за кошти міського бюджету. Він не вказав, що це за компанії та препарати, але зазначив, що мова йде про 1 млн доз для 500 тисяч киян – тобто про ті вакцини, які потрібно вводити двічі. Перш за все щепити хочуть вразливі групи населення – лікарів, літніх людей, працівників соціальних служб та комунальних підприємств. Необхідна інфраструктура, за словами Кличка, у Києві для цього є.

Заява Кличка стала прецедентом, адже до цього про закупівлю вакцин від коронавірусу говорили лише у державному підприємстві «Медичні закупівлі» та у Міністерстві охорони здоров'я. Саме між цими двома відомствами виник конфлікт.

ДП «Медзакупівлі» створили у 2018 році – ця інституція має займатися централізованою закупівлею лікарських засобів за бюджетні кошти безпосередньо через міжнародні організації або у виробників (а не через посередників), роблячи таким чином цей процес прозорим та заощаджуючи гроші. Саме «Медзакупівлі» мали би закуповувати вакцини і від коронавірусу. Утім, у січні підприємство звинуватило МОЗ та його очільника Максима Степанова у втручанні у роботу та блокуванні. Голова відомства Арсен Жумаділов написав, що МОЗ тільки 10 грудня 2020 року уповноважив ДП проводити закупівлі. Сам Степанов раніше стверджував, що веде переговори з виробниками з травня – але станом на кінець року вони не мали жодного реального результату, заявив Жумаділов на своїй фейсбук-сторінці. А в кінці грудня Степанов повідомив, що усі дії щодо закупівлі вакцини мають погоджуватися з МОЗ. Зрештою, в кінці року, попередній контракт уклали з одним виробником – китайською компанією Sinovac Biontech.

«Чи в межах цієї закупівлі було дотримано принципу розділення функцій політичного органу (МОЗ) та закупівельної агенції (ДП) задля уникнення зловживань повноваженнями? Ні. Міністр, по суті, сам визначив постачальника. За мою інформацією, Україна могла отримати ціну щонайменше на 1 долар США нижчу від фінальної, якби ДП вело переговори самостійно, створивши конкурентний тиск на постачальника. Станом на сьогодні ми дійсно могли мати вже два контракти, а не один, по двох різних вакцинах», – заявив Арсен Жумаділов.

У січні Максим Степанов звинуватив «Медзакупівлі» у «дискредитації» і заявив, що вважає їхню діяльність неефективною. А згодом підприємство відсторонили від закупівлі антикоронавірусних вакцин – цим займатиметься британська компанія Crown Agents. Вона уже працювала з українськими відомствами з 2015 року – зокрема, купувала препарати для дитячої онкології та діалізу. За кілька днів на брифінгу заступниця Степанова (а не сам міністр) пояснила таке рішення: «Подібні закупівлі передбачають жорсткі правила конфіденційності та нерозголошення інформації. „Медзакупівлі“, що діють згідно з українським законодавством, яке передбачає оприлюднення умов контрактів, не зможе їх провести».

Отже, про які вакцини для України відомо станом на зараз? По-перше, це препарат Согопавас китайського виробника Sinovac Biontech. Контракт уклали в кінці грудня на 1,9 млн доз, вартість однієї дози – 500 гривень (близько 70 злотих). Це – попередні домовленості, адже на той момент вакцина ще проходила останні випробування. У січні стало відомо, що вона показала ефективність 50,38%. Вакцинувати своїх громадян цим препаратом планують, зокрема, Туреччина та Індонезія. Степанов на брифінгу, утім, заявляв, що якщо вакцина покаже ефективність меншу, ніж 70%, Україні повернуть гроші – але наразі жодних додаткових повідомлень щодо цього не було; також вакцину мають затвердити основні світові регулятори, аби її можна було безпечно використовувати (наприклад, Всесвітня організація охорони здоров'я чи Агенція з контролю за харчовими продуктами та лікарськими засобами США). Тобто, якщо затвердять препарат вони, в Україні його можна буде зареєструвати за спрощеною процедурою та починати щеплення – попередньо у МОЗ говорять про

середину лютого. Як і в інших країнах, виділили кілька груп вакцинації та встановили почерговість щеплень – насамперед це медики, літні люди, військові, що служать в зоні Операції об'єднаних сил на Сході тощо.

Китайська вакцина не належить до РНК-препаратів – як-от препарати від компаній Pfizer/Biontech або Moderna, щеплення якими роблять у Євросоюзі та США. Вона містить інактивованій вірус, тоді як РНК-вакцини мають у собі частину його генетичного коду – це нова технологія, розробку якої значною мірою пришвидшила пандемія. Саме по собі щеплення не-РНК-вакциною не має нічого поганого, адже інактивовані віруси застосовуються уже багато років при виробництві різних препаратів – наприклад, вакцин проти поліомієліту. Утім, отримати більш інноваційні вакцини неможливим країнам цього року буде складно. Проблема не лише у тому, що їх треба транспортувати і зберігати при дуже низьких температурах, а й у тому, що ще на етапі виробництва велику кількість доз наперед викупили багаті держави, інші ж – опинилися у кінці черги. Так, Канада замовила 400% від своїх потреб, а Європейський Союз – 172%. У ЄС вже лунали заклики допомогти з вакцинацією країнам програми Східного партнерства (Україні, Білорусі, Молдові, Грузії, Азербайджану та Вірменії).

Підтримку може надати також міжнародна програма COVAX, яка покликана дбати про те, аби неможливі країни також отримали вакцини від коронавірусу – бо ж і від цього, зокрема, залежить колективний імунітет усього людства. Україна є учасницею цієї програми, але COVAX може забезпечити щеплення тільки частини населення – наразі йдеться про 20% громадян. Препарати у межах цієї ініціативи надають безкоштовно, і саме від COVAX Україна, за останніми даними, отримає 117 тисяч доз вакцин від Pfizer/Biontech – це перша партія; коли надійде решта (від 8 до 16 млн доз) і яких виробників це будуть препарати – поки що невідомо.

Усі ці щеплення будуть безкоштовними. Імовірно, що згодом вакцини завозитимуть до України і на комерційній основі – так ті люди, що не потрапляють у пріоритетні групи, але хочуть отримати щеплення швидше, зможуть це зробити за власні гроші. У МОЗ називають різні дати – і весну, і осінь цього року. Утім, про те, хто завозитиме, що це будуть за препарати і скільки вони коштуватимуть, поки що невідомо. І поки в країні не почалася вакцинація хоча би «нульових груп», говорити про комерційний ринок, очевидно, зарано.

Звісно, вакцинація від коронавірусу – процес також політичний. Власний препарат не перший місяць просуває Росія. Вакцину «Спутник V» уже вводять росіянам, хоча вона не пройшла третього – найважливішого – етапу випробувань, та й попередні результати викликали занепокоєння. Російський препарат в Україні активно просувають медійні ресурси проросійського політика Віктора Медведчука та його кола. У січні стало відомо, що 2 млн доз цієї вакцини купить Угорщина – але кого і коли ними щепитимуть, невідомо; до того ж, як член ЄС країна отримала вже препарати від Pfizer/Biontech, тож ці перемовини для влади Віктора Орбана також передусім політичні. Але в Україні про закупівлі російської вакцини наразі не йдеться. Найпряміше про це висловився міністр закордонних справ Дмитро Кулеба, назвавши «Спутник V» «гібридною зброєю проти України». Наприкінці січня парламент прийняв, а президент підписав закон про прискорену реєстрацію вакцин в Україні – цей документ також забороняє використання вакцин російського виробництва. ■

Ольга РУСІНА

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Верховна Рада ухвалила закон про електронний референдум. Згідно документа, який прийняли 26 січня народні депутати, в Україні запроваджується можливість електронного голосування на референдумі. Предметом всеукраїнського опитування можуть стати питання затвердження закону про внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України, питання загальнодержавного значення, про зміну території України та про втрату чинності закону України або окремих його положень. Також є певне коло питань, які виноситися на референдум не можуть, зокрема щодо ліквідації незалежності країни, порушення суверенітету, створення загрози національній безпеці тощо. На референдум може виноситися тільки одне питання, також він не проводиться одночасно з місцевими та загальнодержавними виборами. Електронне голосування стане можливим після того, як буде проголошений окремий законодавчий акт і з'явиться відповідна технічна можливість. Поки що всенародні опитування проходять у звичний спосіб.

В Україні запрацює Бюро економічної безпеки. 28 січня у Верховній Раді ухвалили закон про створення правоохоронного органу, який займатиметься кримінальними порушеннями у сфері економіки (крім тих, які розслідує Національне антикорупційне бюро). Також цим рішенням ліквідується податкова міліція та економічні підрозділи в Національній поліції і Службі безпеки України. Новостворене Бюро буде розслідувати, зокрема, ухилення від сплати податків; в ньому працюватимуть детективи, які проводитимуть не лише збір аналітичної інформації, але й вестимуть оперативно-розшукову діяльність на рівні з іншими силовими структурами. Загалом тут планують працювати 4000 працівників. Створення Бюро замість існуючої податкової міліції до кінця 2020 року було одним із зобов'язань України перед Міжнародним валютним фондом.

Колишній заступник голови СБУ замовив вбивство іншого офіцера СБУ. 23 січня Служба безпеки України повідомила про затримання співробітника штабу антитерористичного центру СБУ, полковника Юрія Расюка. Він нібито готував вбивство начальника головного управління внутрішньої безпеки СБУ, генерала Андрія Наумова. Замовником вважається колишній перший заступник голови Служби безпеки Дмитро Нескоромний, який пропонував за вбивство Наумова 50 000 доларів. За версією слідчих, основним мотивом став той факт, що Андрій Наумов був перешкодою для повернення Дмитра Нескоромного на високу посаду в керівництві СБУ та виступав проти призначення окремих членів його колишньої команди. На думку журналістів та експертів, в СБУ точаться кримінальні «розборки» між групами впливу; в економічних підрозділах Служби безпеки існує практика вимагання і саме боротьба за свою «частку» стала причиною замовлення вбивства. Юрія Расюка суд заарештував на два місяці без права застави. Він пішов на угоду зі слідством і дасть свідчення проти замовника. 27 січня СБУ заявила, що повідомила про підозру Нескоромного, його оголошено у розшук. Також відомство опублікувало записи розмов Нескоромного, що підтверджують підготовку злочину.

В рейтингах лідирує Зеленський та «ОПЗЖ». Згідно останнього дослідження Київського міжнародного інституту соціології, за чинного президента Володимира Зеленського на виборах готові проголосувати 19,8% українців. У другий тур з ним би вийшов п'ятий президент та лідер «Європейської солідарності» Петро Порошенко (15,7%). Далі в рейтингу йдуть: лідерка «Батьківщини» Юлія Тимошенко (11,9%), лідер «Опозиційної платформи – За життя» Юрій Бойко (11%) та голова «Сили і честі» Ігор Смешко (8,9%). Серед партій перше місце на парламентських виборах зайняла б «ОПЗЖ» з результатом 20,7%. За нею слідують: «Європейська солідарність» (15,3%), «Батьківщина» (12,6%), «Слуга народу» (11,2%) та «Сила і честь» (8,3%).

28 мільйонів євро – для України, Західних Балкан та Кавказу. Європейська комісія ухвалила гуманітарний бюджет на 2021 рік; він збільшився на 60% у порівнянні з 2020 роком та становить 1,4 мільярда євро. У цій сумі Євросоюз передбачає фонди в розмірі 28 мільйонів євро для фінансування проєктів із вирішення кризових ситуацій в Україні, в країнах Західних Балкан та на Кавказі.

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

ГРОМАДА

Хорові «Оберіг» виповнилося 10 років

З любові до пісні

У М'ястку традиції хорового співу зберігаються ще з 1950-60-х років, коли при Українському суспільно-культурному товаристві (УСКТ) заснували хор — він перестав існувати на початку 70-х. Тому, хоча нинішні члени колективу «Оберіг» — це вже наступне покоління переселенців акції «Вісла», голова ОУП у М'ястку Мар'ян Батрух каже: співочі традиції серед українців жили завжди.

Сьогодні вже ніхто не пам'ятає назви того колективу, але саме у першому хорі співав вуйко жінки Мар'яна Батруха.

— Коли ми бачилися на святах чи родинних зустрічах, я ще дитиною слухав ці пісні, а потім виконував їх і сам, продовжуючи традиції наших предків, — розповідає Мар'ян Батрух. Згодом, ставши старшими, ми їздили до Білого Бору, де співали у хорі «Верховина» під диригуванням Богдана Фіцака — у ньому з М'ястка були аж шестеро чоловіків. Тому, коли у місті поселилася Ірина Ренгач з Києва, яка нині викладає у музичній школі, у громаді виникла ідея, аби створити хор при Об'єднанні українців у Польщі. З Іриною про це говорила Єва Каплан — членкиня ОУП та ініціаторка заснування колективу.

— До 25-ліття греко-католицької парафії у М'ястку Ірина Ренгач підготувала виступ наших дітей. Так сталося, що під час концерту ми якраз сиділи поруч, і я зізналася, що дуже хотіла би, щоб у місті діяв хор. Спочатку в ньому співали всього четверо людей, за кілька місяців нас було вже дванадцять, а сьогодні у хорі співає шістнадцять учасників. Усі ми — члени греко-католицької парафії, — розповідає Єва Каплан.

— Мабуть, ніхто не сподівався, що «Оберіг» святкуватиме 10-ліття. Усі хористи — аматори, спочатку вони навіть не вміли читати з нот. 10 років тому це були радше інтеграційні зустрічі членів нашої громади, аніж фахові репетиції. Тоді ми співали всього на два голоси: чоловічий та жіночий. Однак згодом я побачила у хористах великий потенціал й дедалі більше бажання професійно розвиватися. Вони виношували мрії про спів з дитинства, — каже Ірина Ренгач, диригентка хору.

Вона закінчила хорову диригентуру в Національній музичній академії ім. Петра Чайковського в Києві, а її вчителем був відомий маестро Павло Муравський. Він виховав близько тисячі хормейстерів та створив школу акапельного співу. Згодом, як каже Ірина, хористи «Оберега» навчилися слухати одне одного та співати чисто, завдяки чому сьогодні колектив виконує твори на чотири голоси. Він виступає на різних культурних заходах, організованих як у самому М'ястку, так і в інших містах, а також бере участь у конкурсах, здобуваючи престижні нагороди.

Незабутнім залишається виступ у кошалінській філармонії під час одного з таких змагань — «Померання кантат». Професійна сцена мотивує кожного аматора, тож хористи пишалися, коли здобували ще й нагороди — а їх уже чимало. Колектив виступав чи не в усіх містах Помор'я: Кошаліні, Члухові, Білому Борі, Щецінку, Черську, Дебжні. У 2012 році «Оберіг» брав участь у Фестивалі аматорських хорів у Дмитрашківці Вінницької області в Україні.

— Я пишаюся тим, що на чужині можу працювати з українцями. До М'ястка я приїхала викладати гру на фортепіано в музичній школі. Чесно кажучи, після перших концертних виступів я сумнівалася, чи хористи зуміють піднятися на вищий рівень, багато працювати треба було насамперед над інтонаціями. Однак згодом я вирішила, що не маю права вимагати від аматорів навичок такого високого рівня — тим не менше, я можу до цього прагнути. Їхній спів може бути мистецтвом аматорського виконання: так воно і сталося, — каже Ірина Ренгач.

— Нині колектив захоплює слухачів чистим співом, а хористи читають з нот. Однак чи не найважливішою є радість, яку випромінюють учасники, та їхня енергія, яка передається мені під час кожної нашої зустрічі. В їхніх очах немов відображається радість дитинства, тому для мене робота з хором — це своєрідна місія, — каже Ірина Ренгач.

Виконавці дякують їй насамперед за професійний підхід. У репертуарі хору є як світська, так і церковна музика, з якою він виступає у церквах та концертних залах різних культурних установ.

— Нас єднає любов до співу. Утім, маємо проблему з новими членами хору. Більшість із нас — це вже старші люди, бракує молоді, яка сьогодні живе поза М'ястком. Для мене особисто спів у хорі — це певний духовий зв'язок з батьками, оскільки я ще з дитинства пам'ятаю, що мої ближчі й даліші родичі завжди цим займалися — сідали перед хатою і співали. Крім того, співаючи, я відпочиваю, тому мені дуже бракує наших зустрічей та розмов. На жаль, пандемія закрила нас у хатах, — каже Єва Каплан.

— Для мене участь у хорі — це насамперед продовження співочої традиції наших предків у М'ястку. Ми мусимо передавати її наступним поколінням, бо тоді зможемо продовжити наше тут існування. Я закоханий у хоровий спів — в українській пісні можна відчутти смуток, жаль та радість, тому я співаю за по-

кликом серця. Сьогодні не уявляю свого життя без цього. Хоча ми далеко від України, пісня поєднає нас із нею, — каже Мар'ян Батрух.

Серед тих, хто співає у хорі від самого початку, — Марія Дроздовська. Вона каже, що раніше ніколи не усвідомлювала, що хоровий спів може принести стільки задоволення: він дозволяє їй розслабитися і заспокоїтися. Особливо пані Марія любить виконувати українські колядки, які слухає не лише у різдвний час, а й протягом усього року.

— Колядки мене дуже зворушують. Люблю слухати їх у виконанні білобівського парафіяльного хору. Важко пояснити, але тоді я немовби перебуваю в іншому світі. Під час наших концертних поїздок я відчуваю, що ми — одна громада. Коли стало відомо, що наш хор пройшов на престижний фестиваль «Померання кантат», я була дуже горда, що у ньому співаю. Це приносить мені неймовірне задоволення, — каже Марія Дроздовська.

Попри те, що жінка має українське коріння, вона багато років була ближча радше до польської культури, тому сьогодні завдяки хору вона має можливість краще познайомитися з традицією та мовою своїх предків.

— Ми жили у PGR (Państwowe Gospodarstwo Rolne, відповідник радянського колгоспу — *ред.*). Окрім нас, українців у селі не було. Сусіди не те щоби нас переслідували, але дещо ізолювались і час від часу нагадували про складні сторінки нашої спільної історії, зокрема і про Волинську трагедію. Батьки розмовляли з нами українською, тому я добре розумію мову, але сама не говорю, — каже Марія Дроздовська. — На кожен концерт я вдягаю коралі прабабці, яким уже близько 150 років. Моя бабуса народилася 1887 року, а це — шлюбна прикраса ще її матері. Вони для мене — чи не єдиний живий зв'язок із минулим, своєрідний оберіг. Мені було би дуже шкода, якби через пандемію наш хор припинив існування.

Одним з молодших членів колективу є Славомир Чомко, який почав співати після повернення до М'ястка.

— Долучитися до хору запросив мене Мар'ян Батрух, який знав моїх батьків — завдяки ньому я співаю вже приблизно три роки. Для мене це — насамперед підтримка нашої культури, адже через наші зустрічі ми продовжуємо українські традиції у місті. Я маю змішане походження: мати — полька, а батько — українець родом із Жерниці-Нижньої, — розповідає Славомир Чомко. Нині він — заступник голови ОУП у М'ястку.

Сьогодні у хорі співають здебільшого пенсіонери. Славомир хотів би, аби до них долучилися й мігранти з України, які живуть у місті та околицях.

— Оскільки хористи — це віряни греко-католицької парафії та члени Об'єднання, хор є також рушієм культурного та громадського життя у місті. З ініціативи колективу та ОУП хочемо провести міжнародний День вишиванки за участі українців, кашубів та німців. У планах є також поїздка в Бескиди на Лемківську ватру або Бойківський кермаш. За моїми підрахунками, тридцять відсотків нинішніх мешканців М'ястка має українське коріння, і через позитивний імідж України та українців ми намагатимемося заохотити їх долучитися до нашої громади, — каже Славомир Чомко.

Хористи уже стали великою родиною — вони не лише зустрічаються на репетиціях та концертах, а й розділяють сум та радість. Бо, як каже Мар'ян Батрух, вони одне за одного віддали би серце. До 10-річчя колектив готував перший диск, видати який не вдалося. Але треба вірити, що пандемія нарешті закінчиться і хор все ж продовжить свою діяльність. Цього їм і бажаємо! ■

Анна ВІННИЦЬКА

Фото з архіву хору «Оберіг»

Фонд Український Народний Дім у Перемишлі

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu

ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

ПІДТРИМАЙ РЕМОНТ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В ПЕРЕМИШЛІ!

ПІДЛЯШШЯ

Павелчиха, Колюшиха, Фікавка, або Як зверталися до мешканок Підляшшя колись і сьогодні

У підляських селах популярним способом створення імен чи прізвищ для жінок є утворення форм від імені чоловіка або його предка. Частина таких прізвищ поволі виходить з ужитку, деякі – популярні досі.

У традиційному сільському суспільстві чоловічий статус завжди був вищим за жіночий, а місце жінки в громаді залежало найчастіше від статусу її батька та згодом – чоловіка. Це зумовлювало своєрідне ставлення до звертання до жінок, для яких чомусь зовсім «непотрібним» виявлялося... власне ім'я.

Ще не так давно, аби звернутися до підляшанки, не треба було знати її імені – достатньо було орієнтуватися, як звати її чоловіка. Бо якщо він був Романом, то його дружину звали Романчою, а якщо Сергієм – то Сергіїхою: ось така мовна сільська економія.

У підляських селах дуже популярним способом ідентифікації заміжніх жінок, зокрема тих, які народилися ще у перші десятиліття XX століття, було вживання форм на -іха (-иха) та -ча (рідше на -ка). Вони утворювалися найчастіше від говіркової форми імені. Тому, якщо чоловік звався Оверко, то його дружину прозивали Оверчиха, Павелко – Павелчиха, Віктор – Вікторча, Дем'ян – Дем'янча, Омелян – Омелянча. Ці форми були емоційно нейтральними, проте чітко вказували, якому чоловіку хто «належав».

Цікаво, що вуличні клички заміжніх жінок утворювали не лише від імен чоловіків, але і їхніх далеких предків. У традиційній громаді жінка, яка створювала сім'ю, ставала «власністю» не лише свого мужа, але і його сім'ї та роду. Тому, якщо членів родини на-

Жінки зі Збуча, народжені ще до II Світової війни, 1990-ті роки

Фото надане авторкою статті

зивали Устинюковими – від імені далекого предка Устина (а слід підкреслити, що такий спосіб ідентифікації жителів сіл на Підляшші й надалі є дуже популярним) – то жінку почали називати Устинючкою. Таким чином заміжня людина, яка не мала нічого спільного з предком свого чоловіка, успадковувала його ім'я, яке заступало її власне.

У народних жіночих прізвищах приховані колишні підляські форми імен: наприклад, Касперучка походить від імені Каспер, яке, мабуть, було популярним іще за уніатських часів, тобто 200 років тому. Олімпійча виникла від давньої місцевої форми Олімпій. А Колюшиха – від пізнішого вже, російського імені Коля, що поширилося на Підляшші після біженства 1915 року.

Часом основою звертання до жінки ставала місцевість, з якої походив чоловік. Так і з'явилися форми на зразок: Морачка (від села Море) чи Постоловчиха (від Постолова – села у гміні Гайнівка).

Рідше вживалися форми, утворені від прізвища – Башуніха (від польського Baszun), Короваянка (Korowaj), Топориха (Torog), Боровічка (Borowik). Були й прізвища, що походили від професії чоловіка, наприклад, Коваліха.

Чи не найцікавішою групою є, однак, звернення до заміжніх жінок, які виникли від прізвища чоловіка або його предка. Часто з такими формами пов'язані різні історії, нерідко – дещо жартівливі. Наприклад, Землячка виникла від клички чоловіка – Земляк. А Земляком прозвали ще його предка, який, повернувшись із біженства, привітав односельчан (із домішками російської, що, певно, і прозвучало для місцевих дивнуватим): «Здоров, землякі». От і прозвали його Земляком. Нашадки та їхні дружини згодом успадкували цю кличку.

Фікавка, своєю чергою, – це прізвище жінки, чоловіка якої прозвали Фіком, бо він любив наспівувати: «Я Марфута, ти Марфута, і ти тут, і я

тута. Фік!». Чоловік співав, а жінка стала Фікавкою.

Таких прикладів можна було би навести дуже багато.

Одночленні прізвища зараз менш популярні, хоча подекуди їх вживають і досі. Перш за все, стали виходити з ужитку клички на -іха (-иха) та -ча – мабуть, разом зі зміною статусу жінки, якій поступово «повертали» її власне ім'я. Сьогодні найпопулярнішим способом ідентифікації жінок у селах є двочленні форми – ім'я + родові прізвище (по-батькові, чоловікові або предкові чоловіка, рідше це родова назва або прізвище матері). Наташа Місєйова, Манька Тодорова, Ганна Дем'янова, Гандзя Томашова, Надя Сакова, Нюрка Хімчина, Тетяна Панасова – ось кілька прикладів. Цей спосіб ідентифікації поширився також на молодших жінок, тому й кажуть: Емілія Борисова, Маріанна Міроньова, Маріюля Ветрикова, Люцинка Вішневська (від прізвища прапрадіда). Отже, якщо ми хочемо спитати про якусь жінку в селі, то краще знати, як її звуть «по-вуличному».

Жителі сіл – навіть ті, які на щодень говорять польською мовою – за раз часто використовують саме таке ім'я жінки разом із родовим прізвищем. Виявляється, цей елемент місцевої мовної спадщини доволі витривалий, хоча часом польська форма імені (Люся, Івона, Агнешка, Ася), поєднана з говірковим українським родовим прізвищем (Денісова, Трохімова, Корнілова, Максимова тощо), звучить трохи дивно. Проте така реальність підляського села, де ще живе давня традиція, але все-таки дуже помітно закріплюється й польська.

Видається, що традиційний спосіб звертання до жінок ще довго буде популярним у цьому регіоні. Принаймні доти, доки там будуть «свої люди», а «варшав'яки» не викуплять усі хати на нашому (ще) україномовному Підляшші. ■

Людмила ЛАБОВИЧ,
Підляський науковий інститут

ПОДІЇ

Продовження з 1 сторінки

Українці Вармії і Мазур заслуговують на визнання, яким після десятиріч старань і очікування, майже напередодні 75 роковин акції «Вісла» стало створення Ольштинсько-Гданської єпархії. Саме у цей регіон депортували чи не найбільше представників нашої громади – близько 56 тисяч. Саме в країні тисячі озер почала творитися нова історія української греко-католицької церкви у Польщі. Ще у липні того ж 1947 року отець мітрар Мирослав Ріпецький, вивезений силоміць із рідних Лісок, відкрив у школі в Хшанові, що біля Елка, крихітний храм – попри усі заборони. Туди одразу почали приїжджати українські греко-католики з усієї Польщі – аби повінчатися, охрестити дітей, взяти участь у різдвяних, йорданських і великодніх літургіях рідною мовою. Відкриття цієї церковці додало сміливості й іншим греко-католицьким священникам, які почали проводити служби в костелах.

Віряни ж почали добиватися, аби у нових місцях їхнього проживання відкривали парафії. Найактивніші багато разів їздили до Варшави й Ольштина та місяцями оббивали пороги курій, митрополій, комітетів, адміністрацій. І таки отримали своє. Більшість із них не дочекалася, однак, 22 січня 2021 року. А ця дата є також своєрідним символом. 22 січня 1919 року відбулося проголошення Акту Злуки Української

▲ Архієпископ Юзеф Гужинський та владика Аркадій Трохановський

Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки. Створення єпархії, як і цей акт, дає надію на зміцнення церкви, а не лише збереження того, що є.

Нова єпархія та її завдання

Дуже важливим є питання рідної мови у церкві. На жаль, уже на початку другого десятиріччя цього століття у деяких парафіях почали з'являтися ідеї переходу в літургіях на польську мову. Багато вірян, утім, це критикує.

Завдань перед українською церквою у Польщі, зокрема й перед новою єпархією, – дуже багато. Це і справа цивілізованого переходу на новий календар, яким користуються у Європі (але не раніше, ніж в Україні); і питання консолідованої з українськими неурядовими

організаціями і місцевим самоврядуванням допомоги родинам, які осиротіли внаслідок війни Росії проти України; і реабілітація поранених на фронті.

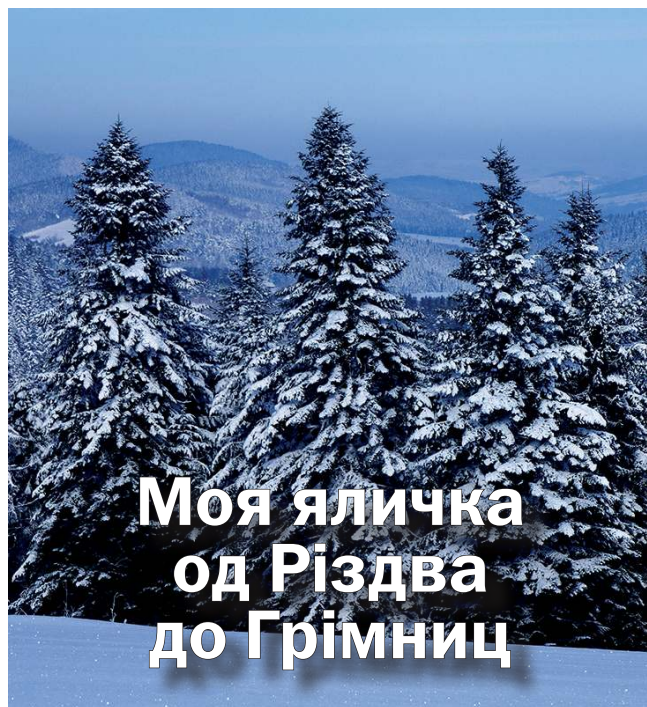
Нова Ольштинсько-Гданська єпархія, як і дві інші, входить до складу Перемисько-Варшавської митрополії. Вона охоплює північну частину Польщі: усю територію Вармінсько-Мазурського, Поморського та Підляського воєводств, а також частину Мазовецького і Куявсько-Поморського регіонів. Загальна площа єпархії складає понад 82 тисячі км². Вона межує не лише з іншими регіонами і такими ж церковними одиницями Польщі, але й із закордоном – з Калінінградською єпархією Російської православної церкви, Гродненською і Волковиською єпархією Білоруського екзархату Російської православної церкви та з Вілкавішкиською дієцезією римо-католицького обряду в Литві.

На території нової єпархії знаходяться 43 (за іншими джерелами – на 1 більше) парафії і душпастирські пункти, служать понад двадцять священників. Катедральним храмом єпархії став собор Покрови Пресвятої Богородиці в Ольштині. Парафія Покрови Пресвятої Богородиці у цьому місті, якою управляє отець Іван Галушка, була заснована в 1979 році, коли не було ще власного храму. З багатьох римо-католицьких

парафій в Ольштині лише одна з них, парафія Христа Царя отців Францисканців, зробила свою церкву доступною для служіння греко-католиків. Зрештою, така «правильність» спостерігалася і в інших місцевостях регіону. Євангелісти та представники інших віросповідань реформованого костела йшли охочіше на співпрацю, ніж «рідніші у вірі» римо-католики. Ольштинські українці спільно з тодішнім парохом отцем Ярославом Москаліком у 1997 році вирішили будувати свій храм. Через три роки, на свято Покрови Пресвятої Богородиці, архієпископ і митрополит Іван Мартиняк освятив церкву, а роботи тривали далі. Єпархія має у своєму розпорядженні також прокатедральний собор святого Варфоломія та Покрови Пресвятої Богородиці у Гданську.

Нова єпархія має низку відпустових місць. Це, зокрема, Санктуарій святого Володимира, Хрестителя Русі-України, у Гданську. Особливим для українських греко-католиків є місце створення першого після виселення храму у Хшанові. Новий єпископ Аркадій Трохановський, відвідавши Хшаново 30 січня, показав, що цінує ці священні терени. Це – перша офіційна поїздка новопризначеного владика поза території єпархії, яка перебуває на етапі організації. ■

Степан МІГУС
Фото – Богдан Тхір

Яличка веселила нас од богатых в релігійну и народню оправу магічных Різдвяних св'ят, через морозне св'ято Йордану аж до полного надії, радісного Стрігання, по-нашому Грімниц. За моїх дітинячих років яличка была найбарже вычікуваным выдаріньом в зимовий час. Очевидно были тіж іншы барз цікавы занятя и стрічы в долги зимовы вечеры. З дітячих забав на дворі можливе, же особливо хлопчысків, барже тішыло іжджыня на нартах, нас меншых на санках, а выштыкы любили зме ліпити больвана (балвана). На яличку чекала ем барз долго. Як лем зачал ся різдвяний піст — зачынала ем одкладати цукеркы в кольоровых папериках або блискачых позолотках. Кед мама ишли до skleпу, може раз в місяці продати пару яєц (куры в зимі ся планно несли) и купити найпотрібнішшы річы: цукер, олій, дріжджы ци приправы до печыня и мі купили може з 10 деко цукерків.

Часом пришол дакій гіст, няньо мали справу в Горлицях або мама іхали до дентисты, товды мож было рахувати не лем на звыклы — оwoчовы цукеркы, але и на долги як цомплі леду в кольоровых позолотках. Зараз привязувала ем до них ниткы и бавилам ся нима — робилам з них ріжны укладанкы, доріжки и взорикы, то были мої улюблены цукерковы мозайкы. Кед дакотрых было вєще або менше ся мі подавали, поділилам ся з братчыками и бабом, а найгаршы все консеквентні одкладалам. З той великой втіхы праві што дня ем іх рахувала, але николи іх не убывало. Тепер, коли вшелеякых солодошы маме понад міру, признам ся, же не можу выйти з дива, одкаль товды в парулїтних діти было тівко сильной волі? То лем еден з вельох прикладів выпробуваня од маленкости... Нияк не тямлю жебы-м даколи в сільскім склепі віділа таке, як тепер мож стрінити в маркетах, же дітина плаче, верещыт, нераз и бе матір, а нарешті лігат на підлогу и копат ногами, жебы вымочы купліня чогоси, што видит.

Застановме ся, ци то вина дітины, ци нас dorosлых-недорослых?

Тепер діти не мают жадной міры, жадных обмежень, всяди видят и мают цукерків під достатком, а навет більше. Не сут в змозі поняти той «страшной масы» солодошів, котрыма мамит іх св'їт и котрыма сут обсыпуваны без выштыкых в коло при кожді нагоді, а часто ани оказіні жадной не треба. Цілево называм того «страшном масом», бо то ест СТРАШНЕ (в розуміню шкідливости и многости!). Тых, што зв'їдают ся на што шкодит, зв'їдам ся: На што не шкодит, або інакше: На што и коли ест помічне. А шкодит на барз дуже, на здоровля, не лем зубів, але цілого організму. Не вчыт порядку и консеквенції ани уміру в іджыню. Но так, але тот умір, то без мала выштыкы або більшіст юж давно зме стратили... Не помагат дітом зрозуміти, што ест барз важне, што менше важне, а што, хоц солодке и смачне, не выйде нам на хосен. Не добре ест тіж и на «кышеню», адже на фінансову сторону заспокоюня таких прагнінь, забажанок (zachcianek). По-мойому, мы dorosлы, поповняме еден з підставовых блудів. Чого пак можеме очікувати од наших діти? До кого потім маме мати жаль, коли дітині прибиват кільограмів або не має

апетиту, зачынают ся проблеми зо здоровлям ріжного роду, а о дентисті ани не спомну...

А што з очікуваньом діти? В телевизоры видят по пару раз на ден як в цікавий, а часто байковий спосіб захваляны сут вшелякы солодки товары? Мале бунтує ся и верещыт, бо хоче цукерок або „яйце несподіванку”, кус більше буде хотіло што раз іншы и дорошшы річы..., іх бажаньом нигда не буде кінця. Коли го зачнемє вчыти, же не выштыкмо може человек мати? Потішаєме ся, же як «дійде до розуму», значыт, кед змудріє, товды зрозуміє, же солодошы в надмірі шкодят...

Наша потіха кед підросне, буде могла або мусіла скорыстати з оферты цілого штабу спеціалістів: диететиків, регабілітантів, психологів, а може и диябетологів, а быти може аджи психятрів, бо само не потрафит властиві поводити ся, раційональні корыстати з той як ей зовут «страшной масы». Ци не ліпше подумати о тім тепер и дашто зарадити, кед не ест ишы за пізно.

Хто ся малым не тішыт, ани великым не буде

Річ втім, же при нагоді яличкы зачалося од цукерків, але в тот сам спосіб можна бы переаналізувати выштыкмо інше чого може потрібувати молодий человек на ріжных етапах свого розвитку: забавкы, модна одежа, черевікы, кышінковы телефоны, гры, компутеры, а нарешті дійдемо до гаражу, бо там тримаєме мотори и авта... Не зрозумте злі. Властиві добраны забавкы не сут ничым злым, даякыми можеме дітину вчыти, допомочы правидлово розвивати ся. Кед злі выбереме — можеме міцно забурити розвиток нашой дітины.

Mark Twain повідал, же: *Пересыт може забити так само як недосыт*. Зато властиві выміряти, чого направду треба нашым дітьом, то правдива штука, котрой од найменшых років выштыкым нам треба ся вчыти, особливі в часах надпродукції, коли выштыкмо, не лем солодошів, маме о дуже за дуже. В гнешнім св'їті панашыт ся быляєкіст, не допустме ей до нашого жытя.

Збераня яличкы

Покля сігам памятьом, все мали сме жыву яличку. Няньо особисті приносили ей з ліса зо два дни перше, жебы одмерзла. Найчастішже з єдной стороны мала рідшы и коротшы голузы, бо вытинали ей з місця, де росла з іншыма в гушавині. Не было то великым ганчом, противні, така была нам потрібна, бо стояла при сыціні на столі в другі хыжы (гнеска повіли бы зме: в покою). Дерівце долом было обстругане и допасуване до деревяного стояка, а гором привязане міцном нитком до цвяка, на котрім вісіл великій образ.

Збераня яличкы было найбільшом втіхом и найбарже займующом забавом. Тото занятя вчыло ня систематыкы, уважности, вымагало почутя естетыкы и якого такого выображыня, але тіж мануальной справности. Кед розходит ся о систематычність, то при збераню яличкы треба было керувати ся якысым льогічным порядком. Найперше на яличку вішало ся ябка, обовязково блиско дерівця, там, де голузкы были найміцнішшы, жебы не згынали ся під іх тягаром. Зато все выбиралам як найгаршы и не барз великы.

Пак през піст одкладаны цукеркы, меншы и лекшы были вішаны на кінчыках голузочок, а тяжшы ближе при дерівці яличкы. Все найкращы вішалам з переду, «на видоку», а котры ся мі менше подавали, все на задніх голузках од сыціны. Там прецін тіж што-си мусіло вісіти, бо не лем естетыка, але и рівновага вымагала, жебы наобколо св'ятотчне дерівце было рівномірні прикрашене и што тіж ест барз важне — обтяжене, жебы ся не звертало.

Тепер догам похвалити ся своєм творчом фантазіям, дугам ту о преріжних прикрасах робленых власноручні або з помочом мамы, а часом и братів. Переважні были то паперовы кольоровы іжыкы, ангеликы з бібулы або Миколаїі, што мали голову з выдмушкы, а до ней приклеєну високу, паперову, кольорову шапку. То тіж был спосіб на зорганізуваня дітині часу в барз долги, зимовы вечеры з корыстьом для ей мануального, плястычного и творчого розвиваня ся. Прикладово, жебы зробити іжыка, треба было десяткы разы повторити тот сам рух, докладн навинутти кавальчык стинка паперя на олувок и го підклеїти. Вымагало то не лем доброй координації рухів, докладности, але и терпеливости дітины, жебы іжык прикрыл ся десятками кольоровых «шпильочок».

Нарешті пришол час на найкращы, але тіж и найделикатнішшы прикрасы- банькы скляняны, а не як тепер пластиковы, зато треба было великой уважности и деликатности, жебы іх не почеревити. Початково вішали іх лем мама, часом помагали в тім мої старшы братя, але коли набрала ем юж уважности, перенялам и тоту чынність, при котрі, подібні як з цукерками, обовязувал усталений порядок.

Яличкова гімнастыка

Дзірганя тых выштыкых яличковых прикрас звязане было з фізічным высилком, очевидно, товды нияк того не одчувала ем, бо то была велика приемність и радіст.

Як ем юж повідала, наша яличка стояла на просто двери, котрыма входило ся до хыжы. Барз залежало мі, жебы выштыкы банькы и найпараднішшы прикрасы были видочны для каждого хто входил. Жебы такий кінцьовий ефект осягнути — мусіла ем десяткы разы входити на кресло, завісити даку прикрасу и зыйти, жебы справдити, ци добрі ей видно. Кед ся оказало, же ест мало видочна, то належало ей перевісити в інше місце и повторити примірку. Жебы-м не мусіла сходити дослівні за каждым цукерком, то вішала ем си іх по єднім на каждый палец лівой руки и обережні, жебы ся ниткы не поплянтати, выходила ем на кресло. Товды за єдным выходом мож было завісити аж пят прикрас. До того тіж треба было дійти самому, одже одкрыти таку полеготу, были то початкы підстав дітинячой праксеології.

На сам конец вішаны были ланцушкы, зроблены з колічечок баволны, одділєных соломками, надіваныма на барз долгу нитку. До той штуки мама потрібували помочы когоси більшого од мене, переважні моїх братчыків. Ланцушкы зачынали вішати од вершка и сходили што раз то на нижшы голузкы. Подібні было з ангельскым волосьом, тіж го мама вішали як найвыжше и розтігали аж на долину по голузках так як дівоцкы волося з што лем розплетеной косы окрывают рамена и плечы.

Аж тепер можна было перевідіти в котрых місцях буде безпечні припняти св'їчечкы, жебы од іх поломінія не заяло ся волося, ланцок або чатина. Вымагало тото барз великой уважности, бо яличка была аж по повалу, а на поді было заложене сіном, котрого мало старчыти для худобы аж до літа. Як додам, же колиси праві выштыкы хыжы в селі были деревяны, то зрозумієме, чом аджи діти од наймолодшых років знали, же вытя стражацкой сырены не ворожыт нич доброго. Тото пояснят чом припинаня св'їчечок на яличці было маминим занятьом. Лем в присутности dorosлых могли быти запалєны св'їчкы! Нам, дітям, николи не пришло до головы, жебы зме переступили тото правило! Наша хыжа была для нас барз цінна, а знали зме, же по селах неєдна пішла з дымом, хоцкі товды всяди діяли барз офірны стражакы. Фінальним ділом было заложыня «шпіца» на саміцкім вершку яличкы.

Висновкы

Можливе, же, чытаючы тоты слова, дахто подумат: «Але тоты Руснакы в горах то была бідота». Знам, на Заході в тім самім часі мали юж купчы, штучны яличкы и електричны св'їтелка. Ци гнеска чого будь ім завидиме? Не лем тепер в часі пандемії, але все зналам, же нашы Горы, то мое місце на земли. Може подумате: «Але тота бідна дітина мусіла прагнути того цукерка, а помимо того го не зыла». Ци потрафимє собі гнеска уявити, жебы нашы діти, ци внуки або мы сами потрафили бы зме одложыти цукеркы, бавити ся нима, а зысти іх аж за пару тыжни? Прецін купуєме іх не на дека, як колиси, але на кіля...

Яличку розберали зме аж в Грімниці, остали на ній юж лем штучны прикрасы, поступенно зникали з ней солодошы, котры мали особливий смак. А може то было таке дітиняче переживаня Филипівкы? Прецін моїх родичів стати было купити нам торбу цукерків, але ци то было бы ліпше, ци вышло бы нам на хосен? Гнеска розумію, же родиче деликатні могли тым стерувати, але выбір лышыли нам - дітьом. То был мій выбір. Подивлям моїх родичів, же навчыли нас тішыти ся. Може зато яличка до гнеска дає мі велику радіст, котру позналам будучы дітином. Барз люблю тот час, коли веселит нашу хыжу, а подля нашой старой пословиці: *Хто ся малым тішыт, все ма дост.* ■

Петрова ПАРАСКА
Фото Володислава Грабана

Одне із засідань на Паризькій мирній конференції.
Джерело: istpravda.com.ua

Історія

«Українське питання» в Парижі

Є така відома фраза — «Побачити Париж і померти», яка означає неймовірну красу міста. Але для українців першої третини XX століття вона звучала як злий жарт. Згадаймо хоча б вбивство Симона Петлюри 1926-го в центрі Парижа. Та і «батько» Махно знайшов тут вічний спочинок. А на початку 1920-их на Паризькій мирній конференції «поховали» українську державність.

18 січня 1919 р. конференція в Парижі розпочала роботу. Головна її мета — закріпити результати Першої світової війни й вирішити питання повоєнного устрою Європи. Головні рішення ухвалювались представниками країн Антанти (військового блоку переможців у війні), а особливо «Радю 4-ьох» — лідерами Франції, Великобританії, США та, меншою мірою, Італії. Представники переможених країн (Німеччина, Австрія, Угорщина, Болгарія, Туреччина) викликалися на засідання конференції, коли обговорювались окремі питання, що їх стосувались.

Україна, яка уклала сепаратний мир у Бресті (9 лютого 1918 р.) з країнами Четверного Союзу — переможеними у війні, не була визнана жодною із країн переможців. Тому наша делегація не була офіційно запрошена до участі в конференції. Однак, українців це не зупинило. Тодішня влада — Директорія Української Народної Республіки (УНР) намагалась будь-що відстояти інтереси власної держави на міжнародному рівні та заручитись підтримкою.

Українська делегація в Парижі

Директорія УНР ще в листопаді 1918 р. (одразу по завершенні Першої світової війни) вирішила брати участь у мирних переговорах. Швидко визначились із головою «надзвичайної дипломатичної місії УНР» в Парижі — Григорієм Сидоренком. Цікаво, що українська делегація представляла інтереси не лише Наддніпрянщини, але і західноукраїнських земель. По суті, до Парижа вирушила спільна делегація УНР та ЗУНР. Це мало засвідчити появу молодого об'єднаного і перспективного держави на сході Європи.

Головне завдання делегації полягало у тому, щоб інформувати учасників конференції про події в Україні, отримати реальну допомогу (політичну, матеріальну, військову) у війні за власну державність та визнання незалежності. Григорій Сидоренко одразу після відкриття конференції порушив питання про визнання УНР та української делегації. Та швидко стало зрозуміло, що вирішити «українське питання» бодай з найменшим успіхом не вдасться.

У звіті до Уряду Сидоренко писав: «З самих перших днів мого перебування в Парижі мною було помічено, що про Українську Народну Республіку ніхто нічого докладно не знає... не знають про

▲ Григорій Сидоренко — голова української делегації в Парижі в 1919 р.
Джерело: Вікіпедія

українську справу взагалі». Жодна з великих держав, представники яких приймали рішення на конференції та встановлювали новий світовий порядок, не підтримували незалежність України і не збирались їй допомагати.

Франція була зацікавлена у зміцненні Польщі на противагу більшовицькій Росії. Тому саме від Франції Польща отримувала не тільки політичну і матеріальну допомогу, але і у війні із ЗУНР. Великобританія і США виступили на підтримку новостворених держав Центральної Європи — Чехословаччини та Польщі. І відповідно підтримували претензії цих держав включити українські землі до свого складу.

Та й загалом, протягом 1919-го країни — лідери Паризької конференції не робили «ставку» на Україну. Оскільки вибрали сторону «білих» антибільшовицьких сил — Олександра Колчака та Антона Денікіна. Саме військам цих представників «єдиної і неділимій Росії» Антанта надавала всебічну підтримку у боротьбі із більшовиками. А «українське питання» вважала внутрішньою справою російських монархістів-федералістів. Натомість, представники країн Антанти послідовно переконували українську делегацію у необхідності відмовитись від власної незалежності й погодитись на федерацію із Росією. Але на таку пропозицію українці не погоджувались. Адже ні Колчак, ні Денікін не визнавали право українців на самовизначення і вважали Україну частиною «великої Росії».

Українська делегація прибула на конференцію без запрошення і не була визнана. Тільки одного разу, 21 травня, українських представників запросили

на засідання конференції, щоб вислухати їх думку з приводу польсько-української війни в Галичині. Тому місія УНР могла розраховувати лише на неофіційні контакти та кулуарні розмови з іншими делегаціями, намагаючись хоч так, заручитись підтримкою.

Інтерес до України зростав у лідерів західних держав лише тоді, коли українським військам вдалось здобути успіх на фронті, як, наприклад, влітку 1919-го під час спільного наступу Армії УНР та Української Галицької армії на Київ. Однак це не могло змінити ставлення провідних країн до «українського питання». Не покращували також ситуацію постійні протиріччя в середовищі делегації між наддніпрянцями та галичанами. В результаті, наприкінці 1919-го стався розкол і українські справи в Парижі, по суті, уже представляли дві окремі делегації.

Хоч першочергові питання післявоєнного врегулювання світу було вирішено в 1919 р. (підписано Версальський мир із Німеччиною), та залишались невирішені питання. Це вселяло надію представникам української місії. Зокрема, один із них — Володимир Колосовський на початку березня 1920-го писав: «Можна з певністю сказати, що сучасний політичний момент є кризою для української справи. Зараз в дипломатичних канцеляріях Лондона і Парижа рішається остаточно доля України: чи визнати її окремим державним організмом, хоча би і на обмеженій території, чи трактувати її як «провінцію», яку мають поділити між собою заінтересовані в ній сусідні держави». І сталося те, чого найбільше боялись.

Східногалицьке питання

На відміну від загальноукраїнських справ, на Паризькій мирній конференції приділялось чимало уваги проблемі Східної Галичини. Це було, насамперед, пов'язано із польсько-українською війною. Уряд ЗУНР покладав великі сподівання на конференцію. Зокрема, галичани вірили, що конференція вирішить справу «згідно із своїми принципами свободи і самовизначення народів». Такі надії були пов'язані з пунктами президента США — Вудро Вільсона, які передбачали, що «народом Австро-Угорщини має бути надана вільна можливість автономного розвитку». Та сподівання галичан не справдилися.

На конференції розв'язання «східногалицького питання» тісно перепліта-

лось із проблемою відновлення Польщі і складалось із двох аспектів: 1) припинення польсько-української війни й 2) політичне вирішення статусу Східної Галичини та польсько-українського кордону. Щодо припинення війни, то тут всі були одностайними. А щодо політичного статусу Східної Галичини, то між лідерами Франції, Великобританії та США існували певні розбіжності. Врешті, гору взяла Франція, яка виступала за зміцнення Польщі, адже вона мала стати міцним bastionом в Європі проти більшовицької Росії. Відповідно всі претензії Польщі по включенню Східної Галичини до свого складу мали бути задоволені.

Протягом літа 1919-го тривали жваві дискусії між представниками англійської, французької та американської делегацій щодо статусу Східної Галичини. Зрештою, 21 листопада провідні держави ухвалили компромісне рішення, за яким Польща отримала мандат від Ліги Націй (міжнародна організація, що була заснована після Першої світової війни, попередниця Організації Об'єднаних Націй) терміном на 25 років, після закінчення якого Варшава зобов'язувалась провести в Східній Галичині плебісцит (всенародний референдум). Східній Галичині було обіцяно автономію, її населення мало право обирати свій сейм, до компетенції якого належали справи розвитку місцевої промисловості, сільського господарства й торгівлі, а також релігії, охорони здоров'я, науки та освіти тощо. Але це рішення не було втілене в життя. З огляду на нові зовнішньополітичні обставини, було вирішено відкласти розв'язання «східногалицького питання». Тільки 1923-го офіційно за Східною Галичиною був закріпленний статус автономії у складі Польщі.

Не Галичиною єдиною

На Паризькій мирній конференції піднімалися питання статусу й інших українських земель. Так, визначаючись із кордонами Чехословацької Республіки (ЧСР) та Румунії, учасники конференції вирішили політичне майбутнє трьох інших українських земель: Закарпаття, Буковини й Бессарабії. ЧСР та Румунія були запрошені на конференцію як дружні та союзні Антанті країни. Тому провідні держави з прихильністю поставились до задоволення територіальних претензій Праги та Бухареста. Зміцнення ЧСР і Румунії відповідало інтересам Антанти, особливо Франції. Адже поряд із Польщею, вони мали стати важливими ланками антибільшовицького «санітарного кордону».

На рішення в Парижі вплинув і той факт, що на момент відкриття конференції Румунія вже окупувала Бессарабію та Буковину, а ЧСР встановила свій контроль над Закарпаттям у лютому 1919-го. Не маючи власних збройних сил в регіоні Центрально-Східної Європи, Антанта й США воліли підтримувати ті країни та тих політичних лідерів, чия позиція найбільше відповідала їх планам та інтересам.

Делегація УНР на Паризькій мирній конференції, звісно, неодноразово протестувала проти включення українських земель до складу інших держав. Але ніхто на ці протести не зважав. Українська делегація, власне, як і українська держава не розглядалась серйозно в Парижі. Таким чином, не маючи міжнародного визнання і підтримки, у французькій столиці відбулися «розчленування», а згодом і «похорон» України. ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Олена ГУМЕНЮК

Не «dolce vita» українських композиторів

Продовження статті «Музична культура України: від народних форм до сучасних тенденцій», опублікованої в «НС» № 4

У XVIII столітті формування українського музичного життя залежало від імператорського Петербурга, там теж шукали прихистку українські талановиті композитори. Вагому роль відіграли також Розумовські, які різнобічно підтримували українську культуру.

Внесок родини Розумовських

Приклад цікавого переплетення політики та культури, можна побачити, простеживши за долею родини Розумовських (у латинській транслітерації використовують російську вимову цього українського прізвища: Razumowski). Старший син козака Григорія Розума, Олексій, під час хвилі міграції українських музикантів у 1731 році, потрапив до Придворної співацької капели в Петербурзі. На той час це була звична практика вербування хлопців з України (за термінологією тодішньої Росії — Малоросії) з музичними та вокальними талантами до імператорських хорів Петербурга. На розвиток кар'єри Олексія вплинули його музичні здібності та чудовий спів, який приємно вразив цесарівну Єлизавету. У Петербурзі він став її улюбленцем та навіть таємно одружився з нею в 1742 році. Єлизавета, вже будучи імператрицею, назначила гетьманом брата Олексія — Кирила, який в свій час був улюбленцем принцеси Ангальт-Цербстської, згодом Катерини II. Це син Кирила Розумовського — Андрій — у майбутньому у Відні стане меценатом Бетховена, і це йому великий класик присвятить кілька квартетів, а також 5 і 6 Симфонії. Кирило Розумовський, отримавши в 1750 році титул гетьмана України, заснував у Глухові музичний театр та підтримував капелу із сорока осіб, активно організовував музичне життя. Його бібліотека складалася з понад 2300 композицій, в тому числі музичних творів із жанру опери та камерної музики. Незважаючи на близькі стосунки з імператорським Петербургом, Розумовський намагався повернути Україні більшу автономію, втрачену після поразки Мазепи в 1709 році. Однак Катерина II не дозволила цього, і в 1764 році Розумовський зрікся обов'язків, таким чином ставши останнім гетьманом України.

▲ Олексій Розумовський

За наказом цариці Анни, до якого, мабуть, був теж причетний Олексій Розумовський, у Глухові в 1738 році була створена співоча школа, яка готувала хлопців з голосами сопрано та альтом для Придворної капели в Петербурзі.

Дмитро Бортнянський народився у Глухові в 1751 році, і можна лише здогадуватись, як музичне життя рідного міста вплинуло на його майбутнє. У віці 7 років він потрапив до Придворної співацької капели у Петербурзі. У 1769—1779 роках він вдосконалював свій музичний талант в Італії, а після повернення до Росії з 1796 році і до смерті в 1825-му був директором придворної ка-

▲ Дмитро Бортнянський

пели. Жоден композитор в Росії, до і після нього, не отримав стільки почесностей при імператорському дворі. Бортнянський вміло пристосував італійський музичний стиль до акапельної хорової музики. Він є автором кількох десятків хорових концертів, літургій, багатьох менших творів для хору, а також опер та інструментальної музики, написаної в італійському стилі. Донині російські та українські музикознавці сперечаються щодо приналежності Бортнянського до російської чи української культури. Прихильники першої думки стверджують, що Бортнянський ніколи не повертався в Україну, все своє життя провів у Росії, не враховуючи подорож до Італії, де він здобув освіту за рахунок російського імператорського двору. Він також був найвидатнішим композитором у Росії в ті часи. Українські музикознавці наголошують на походженні Бортнянського, відшукують в його композиціях відлуння українських пісень, стверджуючи, що хоча він і не повернувся на батьківщину, проте перебував у товаристві українських співаків, які постійно долучалися до виконавців. Однак незаперечний факт, що Бортнянський відіграв дуже важливу роль в тих обох культурах.

Російські композитори пізніше критикували його «dolce»¹ стиль, який містить, окрім виразних італійських впливів, певну українську мелодійну «м'якість». Його твори потрапляли до багатьох хорів в Україні, також і до Галичини, де їх виконували як твори власної традиції. Бортнянський також певним чином пов'язаний з Польщею. Його рід походить з місцевості Бартне на Лемківщині (українською — Бортне), де прадід композитора отримав королівський привілей² і землю. В Глухові в 1740-х роках оселився батько композитора Степан, а як події відбувалися далі — нам вже відомо.

Трагічні долі українських композиторів

Розмовляючи про українську музику другої половини XVIII століття, окрім Бортнянського, на одному подиху, згадують Максима Березовського (1745—1777) та Артема Веделя (1767—1808). Максим Березовський, як і Бортнянський, народився в Глухові, в 1758 році потрапив до петербурзької Придворної співацької капели. Подібно до Бортнянського поїхав навчатися до Італії. На жаль, після повернення йому не вдалося здобути високих досягнень. Розчарований відсутністю можливості працевлаштування, а також через мате-

ріальні труднощі у 1777 році він обірвав своє життя. Твори Березовського майже не збережено. Серед них вирізняють композиції для акапельного хору, особливо хоровий концерт «Не отвержи мене во время старости». В доробку Березовського є і опера, створена в Італії, а також інструментальна музика в італійському стилі.

Не набагато більше везіння мав Артем Ведель. Він народився в Києві, навчався в Києво-Могилянській академії. Важливою подією в його житті стала зустріч з генералом царської армії Леванідом у 1794 році, який запросив його керувати хором при штабі українського піхотинського корпусу. Невдовзі цей хор став одним із найкращих у Києві. У квітні 1796 року генерала Леванідова перевели до Харкова і він забрав із собою Веделя разом із найкращими співаками та музикантами. Цю смугу везіння композитора перервала смерть Катерини II у листопаді 1796 року. Генерал Леванідов був улюбленцем Катерини II, а укази Павла I, наступника Катерини II, що забороняли автономну музичну діяльність у війську, з очевидних причин зашкодили подальшій кар'єрі Веделя. Композитор після отримання звання капітана пішов у відставку і став викладачем музики в Харківському колегіумі. Подальше посилення впливу царської культурної політики змусило Веделя повернутися до Києва. Звинувачений у вільнодумстві, на підставі незрозумілих подій його визнали психічно хворим і у віці 32 років ув'язнили. Під арештом він пробув 9 років, де і помер. Про

▲ Максим Березовський

видатний талант Веделя свідчать його хорові концерти та композиції. Для вокальних партій характерна інструментальна віртуозність, завдяки якій можемо уявити високий рівень тогочасного виконання. Музика Веделя поєднує в собі популярну в Україні на той період традицію багатоголосного хорового співу з місцевими впливами, такими як мелізматичні звороти та мелодійні особливості українських пісень.

Вербування українських співаків до петербурзької капели продовжувалося і в XIX столітті. Долучився до цього також Михайло Глінка, який у 1838 році здійснив довгу подорож Україною, шукаючи музикантів для імператорської столиці. Завдяки цьому набору до Петербурга потрапив Семен Гулак-Артемівський (1813—1873). Він співав спочатку в Придворній капелі, потім був солістом в Імператорській опері в Петербурзі, а потім у Великому театрі в Москві. Гулак-Артемівський теж був композитором, створив першу українську оперу «Запорожець за Дунаєм» (1862). У ній поєднано стиль італійсько-

▲ Артем Ведель

го бельканто з українськими мотивами, за змістом це комедія про сімейні пригоди козака Івана, який, тікаючи від дружини, переодягнувся в турка. Опера досі популярна в Україні та застосовує на увагу поза її межами.

Музичні варіації XIX століття

У XIX столітті увагу заакцентували на народній музиці. Окрім професійного музичного виконання, з давніх часів в Україні існувала музика народу, що був ізольований від новинок і міцно поєднаний з традиціями, які сягають навіть до християнських часів. В українській народній музиці цю архаїчність збережено в обрядових піснях, пов'язаних із сезонною працею, наприклад, у жниварських чи у піснях-плачах (голосіння). Це була переважно вокальна музика, але також інструментальна та вокально-інструментальна. Часто обмежена невеликим діапазоном, тим не менш, для неї характерна широка регіональна різноманітність. Стилістично її можна поділити на музику гірських регіонів (особливо Гуцульщини) та рівнинних (наприклад, Полісся). Політичний поділ України на схід та захід також відображено в цій музичній традиції. Музика Західної України відрізняється більшою архаїчністю (вузький діапазон мелодій), тоді як музика Східної України має більш розвинену мелодіку, хоча і тут є пісні з обмеженим діапазоном. На цю архаїчну народну музику, як і в інших частинах Європи, вплинув міський фольклор (наприклад, згадані вище канти) із спрощеною версією професійної музики, утворюючи характерні стилістичні поєднання в різних регіонах.

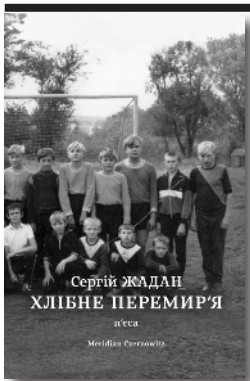
Згадуючи народну музику, не можна не звернути увагу на музичну практику, характерну лише для України, тобто традицію кобзарства, народну рапсодію. З XVI століття виконували речитативні музичні форми — думи, в яких розповідали під супровід кобзи, бандури чи колісної ліри про тяжку долю козака, трагічні події війни та її героїв. Після ліквідації козацтва, у XIX столітті кобзарі змішалися із жебраками-лірниками, продовжуючи цю співочу традицію, що, незважаючи на більшовицько-комуністичні репресії, у різних формах збереглася до нашого часу. ■

Далі буде

Роман РЕВАКОВИЧ,
перекладено з польської
Всі фото з Вікіпедії

1. З італ. ніжно, солодко.
2. Документ, виданий польським королем.

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Сергій Жадан,
**«Хлібне
перемир'я»**,
Чернівці:
Меридіан
Чернівці,
2020 – 128 с.

Слова перші
скінчилися

Що робити поштареві без пошти? Чи треба мовчати в товаристві глухих? Коли в родині ще можна довіряти і чи вдасться цього разу зібрати сумнівний урожай? Коли ви будете читати «Хлібне перемир'я» — нововидану п'єсу Сергія Жадана — то поставте собі усі ці питання. Або поставите їх вам автор, ховаючись за характерними рисами своїх диакуватих персонажів. Утім, прямих відповідей раджу не чекати, їх не буде. Так само, як і хепі-енду.

Жадан вчергове потішив своїх читачів — наскільки взагалі випадає говорити такі речі в контексті твору про жакливу війну, що триває. Але насправді у глухому тупику, де давно бракує слів, він (знову!) знайшов спосіб говорити про лихо і безнадію з відповідною емоційністю, але водночас — «із перчинкою», нехтуючи пафосом та яскравим драматизмом.

Ось перед нами літо 2014 року. Час так званого «Хлібного перемир'я», тобто припинення обстрілів на час жнив. Толік та Антон, головні герої п'єси, — брати. Утім, тільки Антонові у житті нібито пощастило. Толікові — не дуже. В одного — піджак, в іншого — гавайська сорочка, в одного — джип (хоч і залишений не по той бік спаленого моста), в іншого — завалений теплим пивом несправний холодильник. Але в обох настала скорботна хвилинка: померла рідна матір. Через бойові дії її тіло за-

лишається у хаті, в кімнаті за зачиненими дверима на другому поверсі. Сини перебувають у домівці, у якій панує суцільний безлад, немає ані електрики, ані води, а єдине, що їх там ще тримає, — це підірваний міст, який відрізав їх від цивілізації.

Отже, навколишня обстановка доволі понура; одразу відчувається, що щось тут гние і розкладається уже не перший день. Щось, чого не змиють навіть три чорні тьотки, які не знати звідки довідалися про смерть подруги та приперлися омити її тіло (не для гігієни, а для порядку!) та посидіти з померлою (щоби душа не томила!). Перша з них — ділова і побожна тьоття Шура, друга — нібито глухоніма Валічка, третя — в принципі ніяка Катя.

Ну, по совісті вона [мама], тьоття Шур, тину вас була: любити її ніхто не любив, але на празники усі вітали. З іншого боку, а хто тут у нас кого любить? (Толік)

**
То які правила, що ти? Виживають усі, як можуть. Просто забагато смерті довкола. Не вистачає правил. І слів не вистачає. (Рінат)*

**
Слів не вистачає. Слова перші скінчилися. Зламалось усе, всі говорять по своєму, ніхто нікого не чує. Ніхто нікого не розуміє. (Тьоття Шура)*

П'єса «Хлібне перемир'я», як можна було сподіватись від Жадана після вражаючого роману «Інтернат», розповідає про російсько-українську війну. Але не про те, «хто за кого». Звичайно, читач пробує вихоплювати певні моменти, робити свої висновки, але ти ніколи остаточно не знаєш, чи автор хоче показати тупість стереотипного мислення, чи вчить покори і демонструє місце безстороннього, побічного спостерігача, чи навпаки — легенько підморгує і дає вказівки, кому тут можна спробувати симпатизувати, а кому — навряд. При цьому, однак, ніяк не виходить позбутися відчуття параноїчної підозрілості, навіть коли хтось із героїв починає здаватися позитивним. Наприклад,

богобоязлива тьоття Шура, яка виступає лише за те, щоб усе скоріш закінчилося, люди почали жити нормально і церква кінець кінцем відкрилась... хоча батюшка пішов воювати. Або нещасний, розчарований Толік, який у минулому зазнав великої втрати і, мабуть, тому застряг тут біля такої ж нещасної матері із гвинтівкою невідомого походження у тапчані. Ми не знаємо також, чи чисті руки в симпатяги-Антон (у кінці він продає на базарі м'ясо), ані що справді хочуть почути «майже» глухонімі Валічка і Катерина.

Не знаємо, чого приперся до них усіх колишній поштар Рінат або збожеволілий Коля з гранатою у кишені та вагітною дружиною Машкою, якій він наказує то народжувати, то припиняти пологи. А Коля, бідолашний фермер, хотів лише встигнути зі жнивими і ніяк не може зрозуміти, чому хтось зібрався (його) хліб палити. Він же, зрештою, ні за кого і ні з ким не воював, гранату купив на базарі і справді бажає лише (свого) спокою та (свого) достатку.

«Хлібне перемир'я» показує світ, у якому ніщо не працює так, як повинно, не можна розраховувати на жодну систему, жоден прихисток чи справедливість. Це — світ деструкції і самотності, останній момент у процесі розпаду суспільних структур. Геніальність й одночасна катастрофічність твору полягає у тому, що ми бачимо сам вершечок трагедії, кульмінацію історії, занурену в передісторію, причини якої знаходяться глибше, ніж ми можемо додуматись. На наших очах розгортається лише невелика частина наслідків нехтування суспільними й громадськими цінностями, функціонування антисолідарності та світоглядної байдужості. У хаті, де розігрується драма, ніхто не збирається прибирати (хіба що швидко зайнятися перебиранням одягу покійниці). Тут немає чого їсти і чим дихати, ніхто не намагається подолати біду.

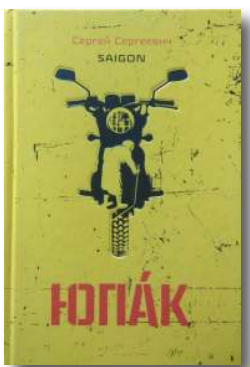
Звичайно, читати книгу (чи дивитись виставу) з таким змістом було

би, мабуть, зовсім нестерпно, якби не гірке, глибоко іронічне почуття гумору, яким просякнутий увесь твір. Він проглядається і в коротких, рваних діалогах, і в колориті героїв, їхніх психологічних рисах, але також — у пластичності та абстрактності реквізитів. Жадан є дуже лаконічним в описах чи вказівках до постановки, залишає багато простору для режисерської інтерпретації. Слід згадати, що п'єса швидко отримала перше сценічне втілення у виконанні Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра. Режисер вистави Стас Жирков у відео, опублікованих на сторінках театру до прем'єри «Хлібного перемир'я», пояснював іронію та гумор тим, що людина у своєму житті ніколи не перебуває в одному емоційному стані, наші почуття постійно змінюються. Іноді у дуже трагічний момент ми починаємо сміятись, поводимося неадекватно; буває, що плачемо від щастя. Це все показує, що робить з нами стрес, емоційне навантаження та необхідність розрядки.

Кожен із чотирьох актів п'єси починає поетичний вступ, своєрідний наратив, який нагадує псалми або голосіння. У книзі розміщено старі фотографії, на яких увічнений стан ніби-миру, перед-війни. Проте, як розповідають герої книги, розгортаючи сторінки старих альбомів, від цього стану не лишилося нічого — так само, як, мабуть, за хвилину не лишилося нікого живого серед мешканців цієї хати... Але у цьому ми також не можемо бути до кінця впевнені.

П'єсу Сергія Жадана можна прочитати на одному подиху, але вона залишається у думках надовго. Дуже хочеться побачити різні її інтерпретації та постановки у виконанні найкращих українських театрів. А ще більше кортить сприймати її не як відгук на сучасність, а як далеке відлуння сумної епохи української історії, яка вже відійшла у минуле. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

Сергій
Сергійович
(Saigon),
«Юпак»,
ТОВ «Білка
Студіо».
— Київ 2020,
320 с.

Як виглядає сучасний
магічний реалізм?

«Я знаю, чому саме „Юпак” став книгою року BBC в Україні!», — відповідаю я, коли подруга запитує, чи сподобався мені твір Сайгона. Сказати щось про враження від книги тут справді важко, адже в сучасній українській літературі ми особливо не маємо з чим порівнювати — надто мало текстів такого стилю. Щось схоже уже є в драматургії, бо і сам «Юпак» написаний як драматичний текст — багато подій, діалогів та конкретних описів. Його хоч зараз бери і став на сцені або знімай у кіно, за жанром він дуже близький до документальної драми.

Прийшовши за «Юпаком» до крамниці, я ледь вихопила передостанню книгу, хоч і коштує вона недешево у порівнянні із середніми цінами звичайного книжкового — 300 гривень проти 150-200. Завдяки визнанню експертів Книги року BBC, її розкупили як гарячі піріжки.

Прочитала — швидко, за два вечори. Підкинула чоловікові — так само. Бачу відгуки в соціальних мережах — всі пишуть, що витрачають на книгу два-три дні. У чому ж секрет успіху?

Чи можна сказати, що Сергій Сергійович Сайгон (справжнє прізвище автора — Лещенко) віднайшов щось новітнє у літературі? Зовсім ні. Але він так вміло поєднав різні стилістики, так цікаво розповів історію життєвого шляху свого героя, що в сумі це дало якраз дещо зовсім нове, але й до болю знайоме, рідне. Це буквально історія на зламі тисячоліть, бо в ній ідеться про останні роки минулого і перші — нинішнього.

Особисто я не знайшла у книзі жодного героя, прототипу якого не могла би згадати з життя, хоча я народилася і виросла дуже далеко від степового села — радше у старому традиційному східно-європейському місті. Та час мого дорослішання припав на роки, описані у книзі, тому обставини я вміє зчитую як давно знайомі. Калейдоскоп облич у «Юпакові» виявився універсальним як для села у степовій Україні, так і для невеликого галичанського міста. Впевнена, що інші читачі, звідки би вони не були, — за умови, що бачили на власні очі українські будні початку 2000-х, — теж впізнають цю до сліз рідну картину: маленькі зарплати в чесних працівників, зате великі прибутки у бандитів, злодіїв та інших кримінальних елементів. На жаль, саме з них виросли українські бізнесмени й олігархи, почасті й політики та чиновники. Але це вже тягне на інший роман.

То що ж це за загадковий головний персонаж у цій книзі?

Шойно я зрозуміла що й до чого, одразу згадала відомий роман Стівена Кінга «Крістіна». Крістіна у нього — автомобіль-вбивця. Кожен її новий власник потрапляє під вплив зла, і все закінчується так, як часто у Кінга — кров'ю і смертю.

Але хто такий цей Юпак? Це людина? Якийсь хлопець? Поки книжка не опинилася в моїх руках, я обдумала десятки припущень, одне з них навіть було на кшталт «це танець — як гопака». Але ні, виявилось, що ЮПАК — це скорочена жаргонна назва мотоциклу ІЖ «Юпітер», який випускався в російському Іжевську і був мрією чи не кожного радянського хлопця-підлітка.

Юпак, звісно, не такий кровожерний, як Кінгова Крістіна, але теж доле-носний «герой», який, хоч номінально і не є живою істотою, усе ж проходить усі етапи розвитку персонажа, постійно трансформуються, переходить на нові рівні, змінює людей і світ навколо себе.

На самому початку книги мотоцикл отримує від держави за певні заслуги (не буду уточнювати, за які, аби зберегти інтригу) один селянин. Через задрощі сусідів і примітивне прокляття, яке виявляється досить сильним, Юпак переходить з рук у руки, і кожному новому власнику приносить якусь біду. Але, попри всю цю навколостичну інтригу, нещастя, що трапляються з юпаками, дуже правдоподібні, а сільська бабка-шептуха, до якої звертається один із них, — це збірний образ бабусь, що були чи не в кожному українському селі від Донбасу до Закарпаття. Щоби не бути голослівною, натякну: магічна

сила у такої немічної на вигляд жіночки — ого-го, і це стане очевидним якраз наприкінці оповіді.

Очікувано, що всі власники Юпака — хлопці. Тому в романі розкрито кілька по-справжньому яскравих образів юнаків, з усіма їхніми позитивними і негативними рисами. Але сила Сайгона в тому, що, він, створюючи ці повні, тривимірні, життєві характери, поважає кожного, не кидає їхні сюжетні лінії без розв'язки. Кожен гачок у романі має свою зачіпку, кожне питання — відповідь.

Як тільки я зробила висновок, що жіночі образи тут — пласкі, невіразні і майже відсутні, як під кінець книжки письменник вводить героїню, у яку закоханий один із власників мотоцикла. Дівчина теж потрапляє у халепу, проходить кілька складних випробувань, які гартують і змінюють її ество; бачимо її думки, рішення, зчитуємо поведінкові мотиви. Отже, автор не обмежився в романі суто чоловічими історіями, але зумів так само добре розкрити і жіночий характер.

Через -надцять років Сайгон переносить нас на Донбас, на війну, куди також потрапляють деякі з раніше причетних до Юпака юнаків. Нині це вже дорослі чоловіки, з різними долями, випробуваннями, крізь які довелося пройти, і поглядами, які за ці роки сформувалися. Війна оголює все, й авторська позиція в ставленні героїв до світу проявляється дуже просто: на чий бік став, така ти й людина.

І дійсно, хіба може хороша людина стати ворогом своєї країни? ■

Жанна КУЗНЕЦОВА

07.02.2021 • **18:00** • ONLINE

Realizacja: Lesław Kanikula

Намне Слово

Patron honorowy:
Олег Мандюк

Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej
Pralkowce 231, 37-700 Przemyśl
tel. 16 67 87 773 e-mail: edps.pralkowce@gmail.com

Parafia Greckokatolicka w Elblągu, ul. Poznańska 2a
Bank PeKaO S.A. I oddział w Elblągu
nr konta: 87 1240 1226 1111 0000 1404 5318

Друзі з гуртка ОУП у Старгарді

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	4,30 зл + поштові оплати	95,00 зл	190,00 зл	380,00 зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	4,30 зл без поштових оплат	55,90 зл	111,80 зл	223,60 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	4,30 зл + поштові оплати	110,00 зл	220,00 зл	440,00 зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	4,30 зл без поштових оплат	55,90 зл	111,80 зл	223,60 зл

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
90,00 євро	180,00 євро

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
138,00 дол КАНАД.	275,00 дол КАНАД.

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
108,00 дол США	215,00 дол США

Наше Слово

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl
lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00
lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

